

Handreiking Basiskwaliteit Natuur stappenplan

Datum: 17 januari 2025

Auteur: Merijn Dekker, eindredactie: Gabriëlle van Dinteren

Opdrachtgever stage: Team Basiskwaliteit natuur, Ministerie van Landbouw, Voedselzekerheid, Visserij en Natuur

**van hall
larenstein**
university of applied sciences

Inhoud	Handreiking Basiskwaliteit Natuur stappenplan	1
Visueel overzicht BKN-stappenplan		4
1. Inleiding.....		5
2. Opzetten van een BKN-traject		6
2.1	Stel een uitwerkingsgroep BKN samen	6
2.2	Analyses BKN traject.....	7
2.2.1	Interne analyse governance	7
2.2.2	Gebiedsanalyse BKN	7
2.2.3	Stakeholderanalyse.....	10
2.2.4	Opgave bepalen	11
2.2.5	Wet- en regelgeving	12
2.2.6	Verkenning bestuurlijke en juridische borging	14
2.2.7	Andere koppelkansen (lopende beleidsontwikkelingen).....	15
2.3	Communicatieplan	15
3. Maatregelen nemen voor BKN		16
3.1	Maatregelen opstellen en uitwerken	16
3.1.1	Draagvlak voor maatregelen	17
3.1.2	Koppelkansen met maatregelen die al worden uitgevoerd	19
3.1.3	Voorbeelden BKN-maatregelen	19
3.2	Project- en uitvoeringsplan opstellen	20
3.3	Maatregelen uitvoeren	20
3.4	Monitoringsstrategie opstellen	20
4. Evalueren en bijsturen bij een BKN-traject		22
4.1	Evalueren en reflecteren	22
4.1.1	Effect van de maatregelen op de condities	22
4.1.2	Evalueren van het participatieproces	22
4.1.3	Evalueren van het interne proces (governance).....	23
4.2	Bijsturen maatregelen, participatie en governance.....	24
4.3	Koppeling zoeken en informatie delen met kennisprogramma BKN	25
4.4	Terugkoppeling naar stakeholders	25
Bronnenlijst		26
Bijlage 1 BKN matrix		28
Bijlage 2 voorbeelden landschapsindelingen		29
Bijlage 3 Voorbeelden gebiedsanalyse BKN uit de praktijk		30
Bijlage 4 Voorbeelden BKN maatregelen, condities en indicatoren.....		31
Bijlage 5 voorbeelden van stakeholderanalyses.....		35

Bijlage 6 Belangrijke factoren voor ervaren stakeholderbetrokkenheid	39
Bijlage 7 KRW toelichting.....	40
Bijlage 8 Voorbeelden van beleidsontwikkelingen om rekening mee te houden	41
Bijlage 9 onderdelen communicatieplan.....	42
Bijlage 10 onderdelen van het projectplan	43

Visueel overzicht BKN-stappenplan

1. Inleiding

In 2018 kwam Vogelbescherming Nederland met de term Basiskwaliteit Natuur (BKN) (Kwak et al, 2018). Het idee van BKN is dat door het verbeteren van de kwaliteit van de omgevingscondities (abiotische condities, inrichting en beheer) ecosysteemherstel in gang wordt gezet. Hiermee kan de natuur hersteld worden, en kunnen algemene soorten weer algemeen zijn in een gezonde leefomgeving.

Wanneer de natuurkwaliteit ontoereikend is om algemene soorten algemeen te kunnen laten zijn, is er sprake van natuurarmoede. Wanneer omgevingscondities van een dusdanige kwaliteit zijn dat algemene soorten wel algemeen kunnen zijn, is er sprake van een Basiskwaliteit Natuur. Daarboven ligt nog topkwaliteit natuur (denk hierbij bijvoorbeeld aan Natura 2000 gebieden). Een matrix die dit heel duidelijk weergeeft, is te vinden in bijlage 1.

Aanleiding

BKN is niet alleen een ecologisch begrip, voor een goede Basiskwaliteit Natuur moeten ook participatie en governance op orde zijn. Betrokkenheid van stakeholders is erg belangrijk om een project effectief aan te pakken (Van Buuren & Edelenbos, 2008). Voor stakeholderbetrokkenheid is draagvlak nodig, en dat kan bereikt worden door middel van participatie.

Goede governance is belangrijk, omdat aan BKN werken niet effectief kan zonder intern draagvlak en een goede taakverdeling. Ook biedt het juridisch en bestuurlijk borgen van BKN binnen de gemeente de mogelijkheid om BKN vanzelf in bijvoorbeeld ontwikkelingen te laten meelopen. In deze handreiking worden de handvatten gegeven om een BKN-traject op te zetten en te doorlopen, zowel de stappen op ecologisch, als op participatief en governance vlak.

Over BKN zijn al vele rapporten geschreven, waarin erg veel informatie te vinden is. Deze rapporten zijn te vinden op de [Toolbox BKN](#). Een belangrijk document is bijvoorbeeld het [kennisdocument BKN](#), gepubliceerd door stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Een concreet stappenplan voor gemeentes om met BKN aan de slag te gaan, ontbrak echter nog. Deze handreiking is erop gericht om gemeentes concrete stappen te geven om mee aan de slag te gaan om aan BKN te werken. Deze stappen zijn onder andere gebaseerd op interviews afgenomen met gemeentes en organisaties betrokken bij BKN.

Deze handreiking geeft handelingsperspectief aan gemeenten die een BKN-traject willen opstarten. Houd hierbij rekening met de situatie in de eigen gemeente. Maak dus zelf als gemeente de afweging welke stappen van toepassing en essentieel zijn voor het eigen BKN-traject. De in het overzicht genoemde hoofdstappen zijn volledig uitgeschreven: gebruik daarvan wat zinvol is.

2. Opzetten van een BKN-traject

2.1 Stel een uitwerkgroep BKN samen

Basiskwaliteit Natuur gaat over de condities die nodig zijn voor algemene soorten. Als gemeente kun je die niet alleen realiseren. Een uitwerkgroep BKN met gemeente, provincie en waterschap (en mogelijk andere stakeholders) kan integraal samenwerken en zo zorgen dat de benodigde condities er komen. Bepaal samen wat je doel is, zodat je hieraan eensgezind werkt. Bij erg kleinschalige projecten binnen de gemeente zal de betrokkenheid van provincie en waterschap wellicht kleiner zijn dan bij grotere projecten waar deze overheden ook zelf meer kunnen bijdragen aan BKN.

Denk bij het opzetten van een BKN-traject, aan de volgende punten:

- **Zoek koppelkansen met andere ontwikkelingen:**

Binnen ruimtelijke ontwikkeling in de gemeente liggen vaak kansen om BKN te realiseren. Door al vooraf bij aankomende ontwikkelingen aan te haken, is de kans groter dat BKN kan worden meegenomen. Spreek bijvoorbeeld met collega's van ruimtelijke ordening af dat zij waarschuwen wanneer ze plannen maken voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, om vanaf het begin mee te kunnen denken vanuit BKN. In Leiden wordt bijvoorbeeld bij elke straat die eruit moet voor riolering of voor het vervangen van kabels/leidingen, alles aangepakt. Hierbij wordt er dus gelijk al gekeken naar mogelijkheden om BKN te realiseren.

- **Zoek gemeentegrens overschrijdend de samenwerking op:**

Uit interviews met gemeenten die al aan BKN werken, blijkt dat daarbij op gemeentelijk niveau ook de samenwerking met omliggende gemeentes belangrijk kan zijn. Neem dus buurgemeentes in je uitwerkgroep BKN op als je gezamenlijk aan het verbeteren van bijvoorbeeld condities van bodem, water, beheer en inrichting in het buitengebied wilt werken. Zo houdt natuur(herstel) niet op bij de gemeentegrens.

Denk ook nu al na of in de uitwerking van BKN andere stakeholders betrekken zinvol is, zoals lokale bewonersorganisaties of terreinbeherende organisaties e.d. Als dat handig/gewenst is, gebruik voor de inventarisatie dan de stakeholderanalyse zoals beschreven in 2.2.3.

- **Maak afspraken over de samenwerking binnen de uitwerkgroep BKN:**

- Bepaal in grote lijnen de *voorlopige* doelen van de uitwerkgroep BKN, en de op te leveren producten. Specificeer na de gebiedsanalyse (in kaart brengen van de huidige condities, zie paragraaf 2.2.2) deze voorlopige doelen. Dan is namelijk duidelijk welke condities verbeterd moeten worden.
- Houd de doelen die in de vorige stap zijn gemaakt naast het gemeentelijk beleid, bijvoorbeeld de omgevingsvisie. Kijk of de doelen in de omgevingsvisie passen, en of deze dus beleidsmatig haalbaar zijn.
- Bepaal hoe het werken aan de gebiedsanalyse wordt verdeeld binnen de uitwerkgroep BKN, en waar de samenwerking wordt gezocht. Bepaal binnen de groep wie wat gaat doen, en wie waarvoor verantwoordelijk is. Na de gebiedsanalyse bepaal je op basis van de *specifiekere, op condities gerichte doelen*, wie voor welk doel verantwoordelijk is (zie paragraaf 2.2.4).

- Bepaal hoe beleid en maatregelen met betrekking tot BKN van elke overheid tussentijds tijdig op elkaar wordt afgestemd.
- Spreek de frequentie van overleggen af.
- Bepaal de gezamenlijke planning.

2.2 Analyses BKN traject

Voordat je aan de slag gaat, wil je in beeld hebben hoe de situatie van BKN op dit moment is. Voor BKN is het niet alleen nodig dat ecologisch alle condities voor algemene soorten in orde zijn. Zonder draagvlak (participatie) en borging in beleid, bestuurlijk en met financiële dekking (governance) is het lastig om dit in de praktijk te realiseren. Paragraaf 2.2.1 gaat in op governance, paragraaf 2.2.2 op de ecologie, en paragraaf 2.2.3 op participatie, om de huidige situatie in kaart te brengen.

2.2.1 Interne analyse governance

- **Zorg voor intern draagvlak binnen de gemeente om een BKN-traject te starten en zet daarvoor de argumenten op een rijtje:**

Stem de plannen af met de wethouder(s) op wiens dossiers het BKN-traject van invloed kan zijn. Stem ook af met andere afdelingen binnen de organisatie op wiens werk BKN invloed kan hebben. Denk hierbij aan afdelingen zoals omgeving en inrichting, planning en openbare ruimte.

Zet tevoren de argumenten op een rij, wáárom het voor de gemeente gunstig is om aan BKN te werken. Denk hierbij bijvoorbeeld aan: het voldoen aan (Europese) natuurwetgeving voor stedelijke ecosystemen, het bijdragen aan klimaatadaptatie en bestrijden van hittestress, het stimuleren van de gezondheid (zie hoofdstuk 2.2.5 voor meer uitleg over deze argumenten). Kijk verder ook vooral wat de collega/wethouder waarmee je praat belangrijk vindt, en hoe BKN hierbij kan helpen. Of welke voordelen BKN verder nog heeft die deze collega/wethouder belangrijk vindt.

Breng hiermee in kaart hoeveel ruimte en wil er is binnen de gemeente om met BKN aan de slag te gaan. Dit geeft de steun in de rug om BKN breed uit te rollen in de gemeente.

- **Breng beschikbaar budget in kaart:**

Maak een interne financiële inventarisatie hoeveel budget er beschikbaar kan worden gemaakt voor BKN. Denk hierbij niet alleen aan 'groene' budgetten, maar ook aan potjes voor klimaatadaptatie, duurzaamheid, riolering e.a. waar realisatie van BKN aan gekoppeld kan worden. Spreek hiervoor met de collega's verantwoordelijk voor het beheren van het budget.

2.2.2 Gebiedsanalyse BKN

Om in een gebied aan BKN te werken, voer je eerst een gebiedsanalyse uit. Dit is nodig om een beeld te hebben van het systeem en de huidige condities in het gebied en hoe die zich verhouden tot de gewenste BKN. Voor de BKN-condities in bebouwde omgeving wordt nu een uitwerkingsrapport afgerond dat zomer 2025 zal verschijnen, de condities in landelijk gebied zullen eind 2026 in een rapport verschijnen. Op dit moment wordt gewerkt aan een BKN gebiedsanalysetool, maar tot die gereed is (zomer 2025) volgt hier een beschrijving die gebaseerd is op ervaringen van gemeentes:

1. **Bepaal de te meten condities, denk hierbij o.a. aan de onderstaande condities (informatie afkomstig van Meesters et al., 2024):**

Abiotische condities:

- [Waterkwaliteit](#) (bijvoorbeeld hoeveelheid fosfor en stikstof en basenrijkdom).

- [Hydrologie](#) (bijvoorbeeld peilniveau van het grondwater, kwel of wegzijging en in- of uitstroom van (gebiedsvreemd) oppervlaktewater)
- [Bodemkwaliteit](#) (bijvoorbeeld PH bodem (zuurgraad) en nutriëntenbalans).

Inrichtingscondities:

- Boomkroonvolume en -oppervlakte
- [Groenblauwe dooradering](#) / structuur van het landschap, bijvoorbeeld: verbindingen tussen leefgebieden van soorten, zowel in als buiten de bebouwde kom, openheid, overgangen, leeftijdsvariatie elementen en diversiteit in het landschap.

Beheercondities:

- [Intensiteit en kwaliteit van beheer](#) (bijvoorbeeld maaibeleid)
- [Aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen](#)

2. Organiseer de uitvoering van de gebiedsanalyse (overweeg om een ecologisch adviesbureau in te huren).

Een ecologisch bureau inhuren is prijzig, maar heeft wel meerwaarde. De kennis vanuit een ecologisch adviesbureau kan zorgen voor een complete gebiedsanalyse, waarmee het gebied van de gemeente overzichtelijk, uniform en goed in kaart wordt gebracht.

Mocht dit financieel niet mogelijk zijn, doe dan als gemeente zelf een gebiedsanalyse. Op het vlak van inrichting en beheer is hier al een uitwerking voor gemaakt door de provincie Overijssel, wat als voorbeeld kan dienen (zie [Basiskwaliteit Natuur methodiek in Overijssel](#)). Voor de abiotische condities moet dit nog verder ontwikkeld worden – een eerste versie voor bebouwd gebied wordt op de toolbox verwacht in de zomer van 2025. Bestaande voorbeelden van het in kaart brengen van de abiotische condities, kunnen worden gevonden op de toolbox, bij [Stap 1. In kaart brengen van het gebied](#). Dit wordt verder toegelicht in de volgende stap.

3. Maak kaarten van het landschap op basis van datasets die landelijk of regionaal aanwezig zijn, vul dit aan met aanvullend onderzoek waar kennis mist.

Veel informatie over de condities en het landschap zijn al te vinden in bestaande databases en kaarten. Hieronder aanbevelingen voor kaarten bij een gebiedsanalyse, met daarachter een link naar de database waar de benodigde informatie voor deze kaart kan worden gevonden (informatie afkomstig van Deltaplan Biodiversiteitsherstel, z.d.). Zie de [toolbox BKN](#) voor meer informatie. Kijk welke kaarten van toepassing zijn om te gebruiken in het eigen BKN-traject.

Abiotisch:

- Bodemgebruik --> [Basisregistratie Ondergrond](#)
- Bodem en water- condities--> [Atlas Natuurlijk Kapitaal](#)
- Grondwaterkwaliteit --> [Meetnetten RIVM](#)
- Gebiedskenmerken--> [Klimaat-effectatlas](#)
- Milieuindicatoren --> [Compendium voor de leefomgeving](#)

Inrichting:

- Landschapselementen --> [Landschapselementen Register](#)
- Bomen --> [Boomregister](#)
- Gebiedskenmerken (o.a. groen, bomen, wijktypologieën) --> [Klimaat-effectatlas](#)

- Cultuurhistorische kenmerken --> [Erfgoedatlas](#)

Beheer en gebruik:

- Grondgebruik --> [Landelijk Grondgebruik Nederland](#)
- Gebruiksgeschiedenis --> [Topotijdreis](#)

Landschapsindeling van huidige landschappen in je gebied:

Maak onderscheid tussen de landschapstypen in het gebied op basis van de gebiedsanalyse. Doe dit met behulp van voorbeeldindelingen van het OBN rapport "[Ecologisch Assessment van de Landschappen van Nederland](#)", het [kennisdocument BKN](#), en voorbeelden uit de praktijk. In bijlage 2 van dit document zijn voorbeelden te vinden van landschapsindelingen.

4. Analyseer de in kaart gebrachte gegevens

- In de voorgaande stap zijn de gegevens van verschillende condities in kaart gebracht. Pak dit erbij.
- Bekijk bij welke condities de kwaliteit niet voldoet om BKN te realiseren. Precieze waarden voor alle condities worden op dit moment ontwikkeld in het kennisprogramma BKN onder leiding van Naturalis, dat doorloopt tot en met 2028. Deze informatie komt in eerder genoemde deelrapporten op de [toolbox BKN](#) beschikbaar.

Kijk tot die tijd naar de volgende bronnen om te bepalen op welke plekken in het gebied (dat in kaart is gebracht bij stap 4) condities niet aan BKN voldoen, welke condities dit zijn, en aan welke knoppen kan worden gedraaid om BKN hier te realiseren:

- [Aangrijpingspunten voor natuurherstel rapport OBN](#) (relevant zijn pagina 10, 24, 25, 34 t/m 36, en 38 t/m 43).
- [Factsheets van STOWA voor de optimalisatie van hydrologische systemen](#)
- [Milieumeetlat voor het verminderen van de input nutriënten en chemische stoffen en het herstel van schade](#)
- [Kaderrichtlijn Water voor waterkwaliteit condities](#), en hierbinnen is [Analyse waterkwaliteit Nederland](#) relevant voor de BKN-condities. (Binnen dit document zijn de volgende hoofdstukken relevant: hoofdstuk 3 Nutriënten in oppervlaktewater, hoofdstuk 6 Grondwaterkwaliteit, en hoofdstuk 7 reflectie gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater).
- In het [Kennisdocument BKN](#) staan concrete voorbeelden voor het veenweidelandschap op pagina 40 t/m 43, en concrete voorbeelden voor het hoevelandschap op pagina 52 t/m 54.

5. Baken het gebied voor realisatie van BKN af.

Bepaal waar je BKN wilt realiseren. Afhankelijk van de grootte kun je in het hele gebied (bv gemeente) BKN condities in orde maken of behapbare deelgebieden onderscheiden (bv binnen provincie) om aan BKN te werken.

Bij stap 4 van de gebiedsanalyse heb je in kaart gebracht aan welke condities moet worden gewerkt. Kies op basis hiervan waar het *nodig* is om aan de realisatie van BKN te werken, waarbij delen van het gebied waar de condities op orde zijn kunnen afvallen.

Zie bijlage 3 voor verdere informatie en voorbeelden van een gebiedsanalyse.

2.2.3 Stakeholderanalyse

De stakeholderanalyse is de basis voor het communicatieplan dat je later in de stappen in paragraaf 2.3 opstelt. Voor een stakeholderanalyse bestaan verschillende onderbouwde methodes, onder andere de sociale kaart, een actorenkenmerkentabel, de methode van Mitchell en de power interest grid (Meijers, 2009). Dit zijn praktische methodes om stakeholders in kaart te brengen. Een uitgebreidere beschrijving van al deze methodes is te vinden in bijlage 5. Hieronder staan de belangrijkste punten samengevat om snel en efficiënt de relevante stakeholders voor het BKN-traject in kaart te brengen.

- **Bepaal wie de stakeholders zijn. Dit kan bepaald worden door in kaart te brengen:**
 - **Wie er al betrokken zijn:** kijk wie de (mede)gebruikers/eigenaren van het gebied (of delen ervan) zijn.
 - **Wat de betrokkenheid inhoudt:** Kijk per stakeholder wat de betrokkenheid inhoudt. Bijvoorbeeld grondeigenaren van delen van het gebied waar je als gemeente aan de slag wilt. Een ander voorbeeld zijn natuurorganisaties met vrijwilligers die mogelijk al bezig zijn met BKN.
- **Breng vervolgens in kaart met welke belangen rekening gehouden moet worden:**
 - **Wie heeft nadeel van BKN in het gebied?**
 - **Wie heeft er voordeel van BKN in het gebied?**
 - **Welke stakeholders hebben macht en kunnen invloed uitoefenen op het BKN-traject?** (Bijvoorbeeld grondeigenaren en agrariërs waar medewerking van nodig is om in hun gebied maatregelen te treffen).

Deel op basis van de antwoorden op de voorgaande vragen de stakeholders in 4 verschillende rollen van betrokkenheid in, namelijk de volgende rollen:

- **Informeren:** informeer deze stakeholders over het BKN-traject, over de plannen en wat er gaat gebeuren in het plangebied. Denk hierbij bijvoorbeeld aan omwonenden.
- **Raadplegen:** raadpleeg deze stakeholders voor informatie. Dit kan bijvoorbeeld over lokale kennis gaan van het gebied waar je aan de slag wilt.
- **Adviseren:** laat deze stakeholders adviseren in het BKN-traject. Hierbij kan je bijvoorbeeld denken aan natuurorganisaties die kunnen adviseren over maatregelen voor BKN.
- **Meebeslissen/samenwerken:** dit zijn de stakeholders waarmee de samenwerking moet worden aangegaan, en die zeggenschap hebben in het BKN-traject. Denk hierbij bijvoorbeeld aan grondeigenaren en agrariërs met zeggenschap over de eigen grond. En provincie en waterschap uit de uitwerkgroep BKN behoren ook tot deze groep (Rijnveld & Van Schie, 2019).

Bekijk als gemeente zelf, afhankelijk van de wensen van de uitwerkgroep BKN en lokale gebiedseigenschappen, welke stakeholder tot welke rol behoort. Hierboven zijn slechts voorbeelden gegeven.

Hieronder de belangrijkste tips samengevat om betrokkenheid van de stakeholders te verhogen:

- **Zeg bij benadering niet alleen wat je als gemeente van de stakeholder wilt, maar vraag ook wat de wensen zijn van de stakeholders.**
- **Zorg voor onderling vertrouwen, door duidelijke afspraken met elkaar te maken, en deze na te komen** (Nederhand & Klijn, 2019).

Koppel terug naar de stakeholders wat er met hun input is gedaan, En leg ook uit waarom bepaalde input niet is meegenomen. Dit is belangrijk voor stakeholderbetrokkenheid (Scheerhoorn, 2022).

Meer voorbeelden van belangrijke factoren voor stakeholderbetrokkenheid staan in bijlage 6.

Voorbeelden participatievormen

Uit afgenomen interviews blijkt dat in de praktijk de volgende participatievormen voor BKN al gebruikt worden:

- **Inloopavonden:** organiseer een avond voor omwonenden. Dit kan plenair, waarbij je als gemeente de plannen presenteert, en de omwonenden vervolgens de kans krijgen om hun vragen te stellen, en hun input te geven. Maar dit kan ook interactiever door er bijvoorbeeld een informatie- en uitwisselingsmarkt van te maken, met informatiekraampjes en kaarten bemenst door leden van de uitwerkingsgroep BKN. Organiseer ook een inloopavond later in het proces, om terug te koppelen.
- **Kennis/inspiratiesessies:** organiseer kennissessie voor bijvoorbeeld agrariërs, grondeigenaren en vrijwilligers om deze te inspireren / de kennis te bieden om aan de slag te gaan met BKN.
- **Enquêtes:** Een enquête rondsturen naar de stakeholders is een laagdrempelige manier om input te krijgen. Dit kan nuttig zijn als de capaciteit binnen de gemeente ontbreekt om kennissessies/inloopavonden te organiseren.

2.2.4 Opgave bepalen

Uit de gebiedsanalyse bleek welke condities in orde zijn voor algemene soorten en welke nog niet, dus bepaal nu met de uitwerkingsgroep BKN waar je aan gaat werken om BKN te verbeteren.

- **Waar wil je aan werken?**

Stel specifieke doelen op voor het BKN-traject op basis van stap 5 van de gebiedsanalyse (achteraan paragraaf 2.2.2). Daar heb je gekeken waar er sprake is van natuurarmoede. Bepaal nu aan welke knoppen je wilt en kunt draaien om aan de condities te werken die niet aan BKN voldoen.

- **Wat wil de uitwerkingsgroep BKN bereiken? (Korte en lange termijn doelen)**

Vervolgens is het belangrijk om te bepalen wat de doelen zijn bij de punten om aan te werken, dus bepaal wat de ideale situatie is van het te verbeteren gebied. Formuleer samen met de partners de gebiedsvisie voor het plangebied. Maak onderscheid tussen twee soorten doelen:

- **Korte termijn doelen:** Bepaal de condities waar je aan wilt werken, en welke kwaliteit ze wanneer moeten hebben. Gebruik hiervoor indicatoren zoals genoemd in het kennisdocument BKN onder paragraaf 6.1.3 – totdat betere data beschikbaar zijn. Meer voorbeelden voor indicatoren zijn te vinden in bijlage 4.
Bepaal ook voor de gemeente wat de doelen zijn om BKN in het gemeentelijk beleid op te nemen. Zie hiervoor ook de richtlijnen om te borgen (paragraaf 2.2.6), zodat BKN bij andere ontwikkelingen meteen meegenomen wordt. Concretiseer dit in korte termijn doelen.
Lange termijn doelen: In het plangebied waar je BKN wilt realiseren, kunnen obstakels liggen die BKN belemmeren. Als ergens een gebouw staat waar een ecologische verbindingzone

moet komen, kan dat niet op korte termijn. Door ook lange termijn doelen te stellen voor het gebied of de gebieden waar er gestreefd wordt naar BKN, komt de gelegenheid om op de lange termijn zo'n doel alsnog te realiseren. Bijvoorbeeld wanneer er veranderingen plaatsvinden in de ruimtelijke ordening van het gebied.

Verantwoordelijkheidsverdeling binnen de uitwerkingsgroep: Als deze specifieke doelen duidelijk zijn, bepaal je wie wat gaat doen aan en verantwoordelijk is voor welk doel en waar samengewerkt wordt.

2.2.5 Wet- en regelgeving

Het belang van ecologisch systeemherstel is algemeen erkend (Martens & Holt, 2020). Dit belang komt ook naar voren in huidig beleid en wet- en regelgeving. Het streven hierin is om de drukfactoren op de ecologische systemen te verminderen (Meesters, et al., 2024). Dit is zowel in beleid en wetgeving op nationaal als op Europees niveau terug te vinden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de EU [Natuur Herstel Verordening](#), de [Kaderrichtlijn Water](#) (KRW), de [7e Actierichtlijn Nitraat](#), groenblauwe dooradering (te vinden in [Programma Mooi Nederland](#), hoofdstuk 3), en de [Europese Vogel- en Habitat richtlijn](#). BKN streeft naar het systeemherstel op landschapsniveau (Meesters, et al., 2024).

Wat Nederland te doen staat voor de natuur binnen en buiten natuurgebieden (Natuurherstelverordening) komt overeen met de VHR, de bossenstrategie, de KRW, KRM, klimaatwet en de bijenstrategie. De doelen uit al deze wetten hebben baat bij een structurele verbetering van de natuurlijke omgeving. Het is dus logisch om als eerste maatregelen te treffen die de omgevingscondities van de ecosystemen aanpakken: Basiskwaliteit Natuur. Sturen op omgevingscondities is een absolute no-regret investering die zich op vele vlakken uitbetaalt. We voldoen aan de regelgeving, maar veel belangrijker: we zorgen dat ons land een leefbare plek blijft voor mens en natuur.

Gezien de hierboven beschreven gelijke behoeften van beschermde natuur en BKN, en ook gezien het feit dat voor gezondheid, klimaatadaptatie en andere maatschappelijke opgaven Basiskwaliteit Natuur een grote bijdrage kan leveren, is bestuurlijk draagvlak voor BKN goed te onderbouwen.

Hieronder een verdere toelichting bij een aantal wetten en regels, over de koppelkansen die hier liggen met BKN, en/of waar rekening mee moet worden gehouden bij het werken aan BKN binnen de gemeente:

- [Omgevingswet](#):
 - **Participatieplicht, betrek stakeholders bij je BKN-traject:**

Vanuit de omgevingswet geldt de verplichting om een motivering in te vullen bij een project, over hoe er invulling is gegeven aan participatie. De vorm van participatie mag zelf ingevuld worden, maar participatie doen is in ieder geval verplicht (Informatiepunt Leefomgeving, z.d.). Bij een BKN-traject wordt participatie sowieso al meegenomen (zie paragraaf 2.2.3).

- [Besluit kwaliteit leefomgeving](#):

Voor BKN is het Besluit kwaliteit leefomgeving van belang - de inhoudelijke normen voor de leefomgeving vanuit nationale doelen en internationale regels (Omgevingswetboek.nl, 2018). Deze normen worden daarin voor gemeentes, provincies, waterschappen en het rijk op een rij gezet. De conditiewaarden die hieruit voor BKN van belang kunnen zijn, staan in bijlage 7.

De handreiking “Basiskwaliteit Natuur in het omgevingsplan van de gemeente” van Korsuize, (binnenkort gepubliceerd op de [Toolbox BKN](#)) geeft meer informatie hoe gemeenten BKN kunnen borgen met hun eigen omgevingswetinstrumentarium. Daarin kan ook een samenvatting van de mogelijkheden worden gevonden.

- [Kaderrichtlijn Water](#):

Binnen de KRW liggen de volgende kansen met BKN:

- **Binnen BKN werken aan de verbetering van waterkwaliteit condities:**

Bij BKN is de waterkwaliteit een belangrijke conditie. In de KRW staan uitgewerkte conditiewaardes voor een goede waterkwaliteit, dit staat onder de term ‘goede chemische toestand’ (GCT). De eisen om aan GCT te voldoen, zijn te vinden in bijlage V van de [Kaderrichtlijn water](#), en in bijlage IV van het [Besluit kwaliteit leefomgeving](#). Dit kan geraadpleegd worden om binnen BKN aan de verbetering van de waterkwaliteit condities te werken (Meester et al., 2024).

Op dit moment is dit de beste benadering van BKN in het water. Aan een verdere benadering hiervan wordt gewerkt, maar op het moment van schrijven van deze handreiking is dat nog niet beschikbaar. Voor meer informatie over de koppeling tussen BKN en de KRW, zie bijlage 7.

- [Natuur Herstel Verordening](#):

BKN kan je gemeente helpen om aan de vereisten van de Europese Natuurherstelverordening te voldoen. Dit kan als onderbouwing worden gebruikt om draagvlak te creëren om aan BKN te werken. De natuurherstelverordening heeft overlap met, en is een versterking en verbreding van Europese regels zoals de VHR en de KRW (Van der Wal, 2024).

BKN kan helpen om aan de volgende doelstellingen te voldoen:

- **Doelstelling om percentage landbouwgrond met landschapselementen met hoge diversiteit te verhogen:**

In de Europese natuurherstelverordening staat dat het percentage landbouwgrond met landschapselementen met hoge diversiteit moet toenemen (Europese Commissie & Raad van de Europese Unie, 2024).

- **Doelstelling goede staat habitattypen en kwantiteit leefgebieden**

In artikel 4 van de NHV staat dat herstelmaatregelen moeten worden genomen om habitattypen die in een slechte staat verkeren, in goede staat te brengen. Ook staat er beschreven dat de kwantiteit en kwaliteit van de leefgebieden van een vastgestelde lijst van soorten moet worden verbeterd (Europese Commissie & Raad van de Europese Unie, 2024).

- **Doelstellingen totale nationale oppervlakte aan stedelijk groen en boomkroonbedekkingen in stedelijke ecosystemen**

In artikel 6 van de NHV staat dat tot 2030 bij beide bovenstaande doelstellingen geen achteruitgang mag plaatsvinden, en er na 2030 een positieve trend moet worden ingezet (Europese Commissie & Raad van de Europese Unie, 2024).

- **Doelstellingen bestuiverpopulaties**

In artikel 8 wordt gevraagd om de achteruitgang van bestuiverpopulaties te keren voor 2030 en na 2030 een positieve trend in te zetten, door effectieve maatregelen te nemen (Europese Commissie & Raad van de Europese Unie, 2024).

- **Vogel- en Habitat richtlijn (VHR):**

BKN kan helpen om aan de volgende VHR-doelstellingen te voldoen:

- **Eis Vogelrichtlijn wetgeving instandhouding vogelpopulaties**

Artikel 2 van de vogelrichtlijn zegt dat EU-lidstaten elke nodige maatregel moeten nemen om de populatie van alle vogelsoorten op een niveau te houden of krijgen dat voldoet aan de ecologische, wetenschappelijke en culturele eisen” (Europees Parlement & Raad van de Europese Unie, 2019). BKN-maatregelen zijn hiervoor erg behulpzaam.

- **Eis Vogelrichtlijn wetgeving leefgebied**

Artikel 3 van de vogelrichtlijn zegt dat EU-lidstaten voldoende gevarieerdheid van leefgebieden van vogels moeten hebben, en een voldoende omvang ervan om te beschermen, in stand te houden of te herstellen (Europees Parlement & Raad van de Europese Unie, 2019). Met het werken aan BKN in landelijk en stedelijk gebied wordt er gewerkt aan de condities, beheer en inrichting. Hiermee wordt ook gelijk gewerkt aan het gevarieerder maken en herstellen van leefgebieden.

- **Eis Habitatrichtlijn**

De habitatrichtlijn (HR) is opgesteld om de biologische diversiteit in de EU te beschermen. Artikel 1 van deze richtlijn zegt dat dit moet worden gedaan door de natuurlijke habitats en wilde dier- en plantsoorten van Europees belang in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen (Europees Parlement & Raad van de Europese Unie, 2013). Door de basale condities voor deze soorten en habitats in orde te maken met BKN, draag je bij aan dit doel van de HR.

2.2.5 Verkenning bestuurlijke en juridische borging

Om beleid te kunnen realiseren, is het belangrijk dat bestuurders erachter staan. Bestuurlijke borging is dus erg belangrijk voor BKN. Kijk wat de mogelijkheden hiervoor zijn in de gemeente. Hierboven (paragraaf 2.2.6) is aangegeven aan welke juridische opgaven BKN bijdraagt, en in deze paragraaf wordt ingegaan op de juridische borging van BKN in de planregels van een gemeente. Verder is aangegeven hoe bestuurlijke borging kan worden vastgelegd (gebaseerd op de informatie uit de afgenomen interviews):

- **Bestuurlijk borgen in een coalitieakkoord:**

BKN kun je als gemeente borgen in een coalitieakkoord. Dit geeft bestuurlijk draagvlak, en geeft gemeenteambtenaren steun in de rug om aan BKN te werken. In Lelystad gaan ze nog een stap verder. Hier komt het hele actieplan natuur voort uit een raadsakkoord, waarin dit is afgesproken (zie [Lelystad Raadsakkoord 2022 - 2028](#)). Dit komt niet zo vaak voor, en BKN borgen in een coalitieakkoord is al een grote stap die veel kan opleveren.

- **Bestuurlijk borgen in een raadsbesluit met uitvoeringsprogramma:**

Een optie is om een uitvoeringsprogramma voor de BKN-doelen op te zetten, en deze te laten goedkeuren door de gemeenteraad. Dit geeft bestuurlijk draagvlak.

- **Bestuurlijk borgen in de omgevingsvisie en het omgevingsplan:**

Een andere mogelijkheid voor bestuurlijke borging is het opnemen van BKN in de omgevingsvisie. Zet hier bijvoorbeeld neer waar er gewerkt moet worden aan BKN, en in welke gebiedsontwikkelingen zoals de woningbouwopgave je BKN kan integreren in de plannen.

- **Juridisch borgen in de planregels van een plan:**

Neem in de planregels van een ontwikkeling op welke eisen aan BKN worden gesteld. Raadpleeg de handreiking “Basiskwaliteit Natuur in het omgevingsplan van de gemeente” (binnenkort op de Toolbox BKN) voor verdere informatie en de stappen om dit te doen.

2.2.6 Andere koppelkansen (lopende beleidsontwikkelingen)

Breng in kaart welke beleidsontwikkelingen al spelen in het gebied en welke invloed deze hebben op de mogelijkheid om BKN te realiseren. Denk aan beleid, projecten en plannen binnen de gemeente, provincie, waterschap en het rijk die van invloed gaan zijn op de condities, of op onder andere het beschikbaar budget en het bestuurlijk draagvlak voor BKN. Breng ook in kaart waar kansen liggen om BKN in te introduceren. Bijvoorbeeld bij gebiedsontwikkelingen vanwege klimaatadaptatie en woningbouw. Voor voorbeelden van beleidsontwikkelingen om rekening mee te houden en/of koppelkansen mee te vinden, zie bijlage 8.

2.3 Communicatieplan

Stel als laatste stap van het opzetten van het BKN-traject een communicatiestrategie op in een communicatieplan. Dit is erg belangrijk voor de stakeholderbetrokkenheid en het draagvlak van het traject. Maar hoe ontwikkel je een goede communicatiestrategie? Kies eerst welke doelgroepen je wilt bereiken. Baseer dit op de stakeholderanalyse die eerder gemaakt is in het proces, bij de nulmeting stakeholders (zie hoofdstuk 2.2.3). Beantwoord de vragen:

- Wie is essentieel om het projectdoel te bereiken?
- Wie moet er worden geïnformeerd?
- Wie moet er meedenken?

Ook moeten er duidelijke doelen in zitten, die al zijn geformuleerd eerder in het proces (zie hoofdstuk 2.2.4). Bepaal vervolgens hoe je het onderwerp naar buiten wilt brengen. Het kiezen van de juiste bewoording en het bewust zijn van de ideeën over BKN die bij de doelgroep leven, zijn essentieel voor succesvolle communicatie. Het geeft richting aan de manier waarop je de opgave wilt positioneren (Rijksoverheid, z.d.).

Samenvattend beschrijf je in de communicatiestrategie dus de volgende dingen:

- Hoe je wilt gaan communiceren met betrokken personen en partijen.
- Welke boodschap over BKN je wilt overbrengen.
- Op welke momenten je wilt communiceren met je doelgroepen.
- Welke communicatiemiddelen je wilt gebruiken om met je doelgroepen te communiceren.

De communicatiestrategie beschrijf je dus in een communicatieplan. Voor meer informatie over de opbouw van een communicatieplan en de onderdelen waaruit het bestaat, zie bijlage 9.

3. Maatregelen nemen voor BKN

In hoofdstuk 2.2.3 ‘opgave bepalen’ is al bepaald aan welke condities je wilt werken bij het BKN-traject. Vervolgens is het belangrijk om maatregelen te treffen die aan deze condities te werken, om de doelen opgesteld bij deze condities te bereiken. Het is altijd raadzaam om een deskundige mee te laten kijken bij de keuze van effectieve maatregelen voor het bereiken van een conditie. Op dit moment zijn nog niet veel BKN-trajecten al aan de uitvoering van BKN toe en zijn er dus nog niet veel maatregelen proefondervindelijk getoetst, blijkt uit de afgenomen interviews. Wanneer de lopende pilots BKN wel bij de fase maatregelen voor BKN zijn, zijn hier voorbeelden vandaan te halen. Dit is echter nog in ontwikkeling. Er zijn al wel voorbeelden te vinden van de aanpak van maatregelen voor BKN (zie paragraaf 3.1.3, en bijlage 4).

Op basis van de beschikbare informatie op het moment van schrijven van deze handreiking, kan er op de volgende manier te werk worden gegaan:

3.1 Maatregelen opstellen en uitwerken

- **Pak de gegevens van de gebiedsanalyse erbij**

Pak de gegevens erbij van de gebiedsanalyse, en pak erbij wat de huidige situatie is bij elke te verbeteren conditie, wat je al in hoofdstuk 2.2.2 in kaart hebt gebracht.

- **Bedenk binnen de uitwerkingsgroep BKN (of samen met je stakeholders, zie hoofdstuk 3.1.1) welke maatregelen je wilt uitvoeren om aan de condities te werken.**

Bepaal op basis van de uitkomsten van de gebiedsanalyse, welke maatregel(en) er per conditie nodig zijn om de conditie naar de gewenste situatie te brengen. De gewenste situatie is per conditie al bepaald in hoofdstuk 2.2.4, dus pak dit erbij.

- **Stel indicatoren op voor de condities, om te monitoren of de maatregelen bijdragen aan de verbeteren daarvan.**

In het kort houdt dit het volgende in: om te zien of de maatregelen helpen om de gewenste situatie te bereiken, is het belangrijk om indicatoren voor de condities op te stellen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan conditiewaardes om naartoe te werken. Van deze indicatoren bestaan voorbeelden, zie hiervoor paragraaf 3.4 voor de verdere uitwerking van monitoring van BKN-maatregelen.

- **Denk voor maatregelen voor BKN altijd in de vijf aangrijpingspunten kennisdocument:**

AANGRIJPINGSPUNTEN	CONDITIES
1. Optimalisatie van hydrologische systemen	Gebiedseigen water Goede waterkwaliteit Voldoende waterkwantiteit
2. Vergroten areaal en connectiviteit	Groter natuuraareaal Natuurinclusief landschap Groenblauwe dooradering
3. Vergroten dynamiek en diversiteit	Dynamische natuur Diversiteit in het landschap
4. Vermindering input nutriënten en chemische stoffen en herstel van schade	Goede nutriëntenbalans Goede waterkwaliteit
5. Herstel biotische kwaliteit en aanpak exoten	Goede balans in het voedselweb Geschikt leefgebied Gezonde populaties en soortenrijkdom

Figuur 1 (Meesters et al., 2024) ‘aangrijpingspunten BKN en bijbehorende condities’. Informatie over de aangrijpingspunten afkomstig uit Martens & ten Holt 2020, de figuur en informatie over de condities afkomstig uit Meesters et al., 2024.

In het kort zijn de bovenstaande punten wat er moet gebeuren voor maatregelen bij BKN. Om deze uit te voeren zijn tussenstappen nodig. Deze worden verder in dit hoofdstuk beschreven. Ook zullen er verder in dit hoofdstuk bestaande voorbeelden van maatregelen aan bod komen.

3.1.1 Draagvlak voor maatregelen

Wanneer je aan de slag gaat met BKN als gemeente, is het voor een gemeente breed realiseren van een goede basiskwaliteit van natuur ook handig om maatregelen toe te kunnen passen op grond die niet in eigendom is van de gemeente. Hiervoor is draagvlak nodig onder groepen zoals agrariërs, grondeigenaren en particuliere tuinen. Als deze groepen meedoen, valt er heel veel winst te behalen op vlak van BKN. Grondbeheerders kunnen bijvoorbeeld werken aan de minimale kwaliteit water, beschreven in de [Kaderrichtlijn water](#). Ook kunnen ze werken aan maatregelen voor 10% groenblauwe dooradering, beschreven in het [aanvalsplan landschap](#).

De bereidheid om mee te doen aan maatregelen, is sterk afhankelijk van draagvlak (Meesters et al., 2014). Daarom is in hoofdstuk 2.2.3 besproken hoe participatie in de BKN-plannen geregeld wordt, zodat de stakeholders BKN ook als hun eigen project zien. Ook wordt hier besproken wat nog meer belangrijk is om draagvlak te verhogen, zoals kennistoegang en financieel stimulerende regelingen.

Participatie bij maatregelen

Uit de gehouden interviews is gebleken dat de schaal van een project invloed kan hebben op de vormgeving van de participatie. Bij een klein project binnen het BKN-traject in bijvoorbeeld een buurt ga je eerder samen met de buurtbewoners aan de slag. Bij een grootschaliger project waarbij er een gebied met een veel grotere oppervlakte wordt aangepakt, zal de invulling van de participatie weer heel anders zijn.

In hoofdstuk 2.2.3 heb je de stakeholders al ingedeeld in verschillende rollen van betrokkenheid. Met de participatie bij de maatregelen voor het BKN-traject zijn meerdere opties voor de invulling van deze rollen. Neem daarbij de lokale context mee en kies welke optie het beste bij de situatie van je gemeente past. Een paar opties zijn de volgende:

- **Het actief betrekken van de relevante stakeholders bij zowel het bedenken van, als de uitvoering van maatregelen.**

In hoofdstuk 2.2.3 heb je eerder bepaald welke stakeholders relevant zijn om actief te betrekken en te laten meedenken bij het BKN-traject. Het voordeel van het actief betrekken is dat door stakeholders ook te betrekken in de meedenk fase, deze een groot gevoel van betrokkenheid krijgen bij het BKN-traject. Op deze manier vergroot je de commitment en de wil van stakeholders om mee te helpen aan de maatregelen, omdat ze ook zelf hebben kunnen meedenken aan die maatregelen (Dijk, 2007).

Verder kan je op deze manier de kennis van de stakeholders ook gebruiken als hulpmiddel rondom de besluitvorming van de maatregelen. Dit kan erg nuttig zijn, zeker met bijvoorbeeld vrijwilligers van vrijwilligersorganisaties met veel kennis over BKN.

- **Het actief betrekken van relevante stakeholders bij het bedenken van de maatregelen, en voor de uitvoering van de maatregelen professionals inschakelen.**

Met het inhuren van professionals wordt de garantie ingebouwd dat er een minimaal aantal uren per week op vaste momenten aan de maatregelen wordt gewerkt. Ook kunnen er verplichtingen worden afgesproken over de verdere manier van uitvoering. Hiermee heb je als gemeente zekerheid van continuïteit van de uitvoering. Het nadeel van het inhuren van professionals is dat dit veel geld kost.

En uit de gehouden interviews met diverse gemeentes bleek een tekort aan budget en mankracht een van de grootste knelpunten te zijn voor een BKN-traject.

Houd met de voorgaande opties rekening met de beslissende impact die de vormgeving van de participatie kan hebben op een BKN-traject. Het actief betrekken van de stakeholders bij het meedenken kost meer tijd, maar kan zoals eerder genoemd ook veel opleveren.

- **Als gemeente zelf de maatregelen bedenken, en de stakeholders actief betrekken bij de uitvoering van de maatregelen.**

Het voordeel hiervan is dat de besluitvorming geheel in eigen hand blijft waardoor beslissingen sneller kunnen worden genomen. Het nadeel is dat wanneer stakeholders niet kunnen meedenken aan maatregelen, ze mogelijk minder betrokken zijn bij het proces en de uitvoering. En meedenken bij de maatregelen kan het draagvlak verhogen om er ook echt aan mee te doen/het te steunen (Dijk, 2007). Actieve participatie zorgt namelijk voor eigenaarschap (Meesters et al., 2024).

Verder zijn er nog 3 kernpunten die belangrijk zijn om dit voor elkaar te krijgen, namelijk:

- **Financiële vergoeding of tegemoetkoming voor de kosten**

Om bij agrariërs en andere grondeigenaren draagvlak te krijgen, kan het nodig/handig zijn om bijvoorbeeld financiële stimulerende regelingen beschikbaar te hebben. Voor begrensde gebieden kunnen beheervergoedingen gegeven worden voor het uitvoeren van maatregelen, als deze maatregelen onder de beheermaatregelen van het ANLB (agrarisch natuur en landschapsbeheer) vallen (Meesters et al., 2014).

Kijk aanvullend ook welke andere mogelijkheden voor financiering er zijn voor maatregelen, die niet onder de ANLB-financiering vallen. Kijk hierbij bijvoorbeeld of iets gedaan kan worden vanuit provinciale subsidie. Aanlegkosten kunnen bijvoorbeeld in sommige gevallen vergoed worden vanuit provinciale subsidie voor landschapsbescherming of soortenbeleid (Meesters et al., 2024).

Koppelingen naar uitleg over een aantal regelingen zijn de volgende:

- [Agrarisch natuur- en landschapsbeheer](#)
- [Natuurbeheer SVNL](#)
- [Subsidie kwaliteitsimpuls natuur en landschap](#)
- [Fiscale voordelen instandhouding landgoed](#)

- **Toegang voor de stakeholders tot de juiste kennis**

De toegang hebben tot de juiste kennis is ook belangrijk voor de stakeholderbetrokkenheid. Voor agrariërs is bijvoorbeeld ecologisch beheer een hele andere manier van werken dan regulier beheer. Hiervoor is nieuwe en andere kennis nodig. Voor de informatievoorziening naar deze boeren kan het erg nuttig zijn om agrarische collectieven, en natuurorganisaties zoals IVN in te zetten (Meesters et al., 2014). Zorg dus dat de kennis om de maatregelen uit te voeren wordt aangeboden aan de stakeholders. Organiseer bijvoorbeeld een kennissessie over het uitvoeren van maatregelen (zie hoofdstuk 2.2.3 over participatie, voor verdere informatie hierover).

- **Uitwisseling van ervaringen en terugkoppeling naar stakeholders**

Wanneer de stakeholders op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen, creëert dit ook meer draagvlak. Op deze manier kan je ook mogelijk vrijwilligers motiveren om mee te helpen aan maatregelen uitvoeren of monitoren. Deel ervaringen door onder andere artikelen in de lokale krant

en in natuurtijdschriften te zetten, of door bijvoorbeeld een bijeenkomst waar geïnteresseerden heen kunnen komen te organiseren. Deze communicatiemethodes en de strategie hiervoor heb je al uitgewerkt in het communicatieplan (zie hoofdstuk 2.3).

3.1.2 Koppelkansen met maatregelen die al worden uitgevoerd

In hoofdstuk 2.1 wordt al aangegeven hoe koppelkansen met andere lopende ontwikkelingen binnen de gemeente grote kansen bieden voor BKN. Een voorbeeld hiervan is de koppelkans met ruimtelijke ordening (bijvoorbeeld woningbouw). Wanneer maatregelen die al worden uitgevoerd ook voor het werken aan BKN worden ingezet, werk je efficiënter en daadkrachtiger. Ook wordt werken aan BKN laagdrempeliger. Verder kan het koppelen van BKN aan andere opgaves bijdragen aan het creëren van draagvlak. Belangrijk is wel dat het realiseren van BKN een hoofddoel blijft (Wing, 2022). Denk om deze kansen te pakken, aan de volgende punten:

- **Vervolggesprekken met andere afdelingen en ontwikkelaars**

In de fase van het opzetten van een BKN-traject ben je al in gesprek gegaan met andere afdelingen binnen de gemeente die verantwoordelijk zijn voor andere ontwikkelingen (zoals ruimtelijke ordening). Ook ben je in samenspraak met deze afdelingen, in gesprek gegaan met ontwikkelaars van bijvoorbeeld woningbouw (in hoofdstuk 2.1 wordt dit beschreven).

Geef vervolg aan deze gesprekken door samen naar de concrete invulling te kijken van BKN binnen deze andere ontwikkelingen. In hoofdstuk 2.1 is er samen gekeken waar de kansen liggen, kijk nu concreet welke maatregelen er nog kunnen worden uitgevoerd binnen de ontwikkeling om aan BKN te werken.

- **In gesprek met natuurorganisaties met vrijwilligers in de omgeving**

Een mogelijkheid is ook nog om met natuurorganisaties in gesprek te gaan om te kijken welke werkzaamheden deze al in de omgeving uitvoeren. Vrijwilligers van deze organisaties zijn vaak erg gemotiveerd, en hier liggen kansen. Er kan namelijk aangehaakt worden op werkzaamheden die deze organisaties uitvoeren, om hiermee gelijk ook aan BKN te werken.

3.1.3 Voorbeelden BKN-maatregelen

Op het moment van schrijven van deze handreiking is er nog geen gestandaardiseerde lijst van maatregelen voor BKN. Zo'n BKN-maatregelen lijst is in ontwikkeling binnen de ontwikkeling van de biodiversiteitsplanner door het RIVM (Meesters et al., 2024). Zodra hier meer over bekend is, wordt dat op de [Toolbox BKN](#) gemeld. Er bestaan al wel voorbeelden van maatregelen voor BKN. Bijvoorbeeld voor het hoevelandschap en het veenweidelandschap. Hierbij worden knelpunten beschreven bij deze 2 landschapstypen, de condities worden beschreven, en er wordt beschreven naar welke kwaliteitseisen/waardes je toe kan werken om BKN te realiseren. Zie bijlage 4 voor deze voorbeelden.

Als je hierover verder de diepte in wilt duiken in de originele bron, dan kan je deze link volgen: [Kennisdocument BKN](#). Hierin wordt dit beschreven vanaf pagina 38 tot en met 56. Verder zijn in bijlage 4 van dit document nog meer voorbeelden van maatregelen die kunnen worden genomen beschreven. Als je met deze voorbeelden aan de slag gaat, denk dan aan de volgende punten:

- Houd bij maatregelen altijd rekening met de lokale/regionale situatie. Vertaal de voorbeeldmaatregelen naar de situatie die in de gemeente van toepassing is.

- De maatregel(en) die nodig zijn om uit te voeren zijn afhankelijk van de condities in het gebied. Welke maatregel je kiest hangt ook af van hoe het gebied gebruikt wordt, en welk landschapstype/typen er zijn. Maak de maatregelen passend naar de verschillende situaties in het gebied (Meesters et al., 2024).
- Beantwoord de volgende 3 vragen bij het bepalen van maatregelen:
 - Met welke maatregelen kan ik ervoor zorgen dat ik de gewenste situatie voor BKN in mijn gebied realiseer?
 - Wie gaat deze maatregelen uitvoeren?
 - Wie gaat deze maatregelen handhaven? (Meesters et al., 2024)
 - Wie gaat deze maatregelen betalen

3.2 Project- en uitvoeringsplan opstellen

Bij de stappen van hoofdstuk 1 is de uitwerkingsgroep BKN samengesteld. Ook zijn er analyses gedaan op gebied van participatie (stakeholderanalyse), governance (interne analyse draagvlak) en ecologie (gebiedsanalyse). Al deze informatie kan gebundeld worden in een projectplan. Dit vul je aan met de te nemen maatregelen en het budgetbeheer van de maatregelen die zijn uitgewerkt in hoofdstuk 3.1. Dit is een bundeling van eerder verzameld informatie, dus hier hoeft geen nieuwe informatie in te worden beschreven. Zie bijlage 10 voor de onderdelen van het projectplan.

3.3 Maatregelen uitvoeren

Na het voorbereidende werk beschreven in de voorgaande hoofdstukken, is de volgende stap het uitvoeren van de maatregelen. Doe dit aan de hand van het in hoofdstuk 3.2 opgestelde uitvoeringsplan. Hier heb je een verantwoordelijkheidsverdeling gemaakt, de maatregelen en de beoogde uitvoering hiervan beschreven, en budgettair geld beschikbaar gemaakt voor de uitvoering.

Raadpleeg hoofdstuk 3.1.1 voor adviezen over draagvlak en participatie bij de maatregelen, en hoofdstuk 3.1.2 voor koppelkansen met andere opgaves. Raadpleeg ten slotte hoofdstuk 3.1.3 en bijlage 4 voor voorbeelden van maatregelen die kunnen worden toegepast. Met alle voorgaande stappen doorlopen en geraadpleegd, kan je als gemeente nu concreet aan de slag met maatregelen!

3.4 Monitoringsstrategie opstellen

Werk een monitoringstrategie uit om in beeld te krijgen of de maatregelen die je als gemeente treft bijdragen aan de gewenste BKN-situatie. ‘The proof of the pudding is in the eating’: BKN is bereikt wanneer de algemene soorten ook weer algemeen zijn. Tegelijk is het belangrijk in zicht te krijgen hoe het met de condities staat en het verband tussen beide te zien.

Uit de interviews afgenomen voor deze handreiking bleek dat dit nog wel een uitdaging is voor veel gemeentes, zowel budgettair als op het vlak van personeelscapaciteit. Hoewel er al wel veel monitoringsmethodes zijn uitgewerkt gericht op specifieke en bijzondere soorten, zijn er nog weinig voorbeelden van monitoringmethodes van condities (en wordt ook weinig gemonitord op algemene soorten). Terwijl die condities juist erg belangrijk zijn om BKN op orde te krijgen.

Op dit moment worden er wel in de kennisontwikkeling van het kennisconsortium met o.a. partijen als Deltaplan Biodiversiteit herstel en Naturalis adviezen ontwikkeld over monitoring. Als deze adviezen uitkomen, is het nuttig om deze te raadplegen op de [Toolbox BKN](#). Dit kennistrace heeft echter een looptijd tot en met 2028, dus deze adviezen zijn nog in ontwikkeling. Daarom hieronder tips en aanbevelingen voor het monitoren van het effect van maatregelen op de condities in het gebied, op basis van de huidige beschikbare kennis:

- **Monitor (voor zover mogelijk met de huidige beschikbare kennis) de condities waar je aan werkt, en bepaal hoe vaak en op welke manier wordt bepaald of BKN bereikt wordt.**

Als bijvoorbeeld de waterstand omhoog moet, vraag dan de waterstandgegevens op van het waterschap. Bepaal hoe vaak je dit wilt controleren, en bepaal wanneer BKN wordt bereikt door middel van indicatoren (zie het volgende punt).

- **Eerder opgestelde indicatoren BKN-condities gebruiken voor monitoring:**

Om conclusies te kunnen trekken op basis van de gegevens opgehaald uit de monitoring, is het belangrijk om indicatoren te hebben voor de condities. Deze heb je al opgesteld in hoofdstuk 2.2.4 bij je doelen. Gebruik deze om aan de hand van de monitoringsdata af te lezen of de condities zijn verbeterd.

- **Verantwoordelijkheidsverdeling voor de monitoring:**

Om de condities uniform te monitoren zoals in het punt hiervoor wordt aanbevolen, is het belangrijk om duidelijk te hebben wie welke condities gaat monitoren, en wanneer/hoe vaak ze dit doen. Als je gebruik maakt van vrijwilligers, maak hier dan afspraken over.

- **Werkinstructie monitoring opstellen:**

Voor een uniforme aanpak kan het maken van een duidelijke werkinstructie voor de monitoring handig zijn. Hierin zet je op papier welke handelingen er precies moeten worden uitgevoerd, en hoe dit moet worden gedaan met de monitoring. Op deze manier kan de monitoring door verschillende individuen/organisaties op dezelfde manier worden gedaan.

Waar de ontwikkeling van BKN zich echter nu nog bevindt, helpt alle informatie en is het volgens het principe doen, leren beter doen. Qua uniformering of kennis hoeft het nog niet perfect, dus bekijk wat voor de eigen gemeente mogelijk is. In de loop van de komende jaren wordt BKN inclusief monitoring verder uitgewerkt in het landelijke BKN-kennistraject. Wanneer dit uitgewerkt is, kunnen gemeentes in het uniformeren van de aanpak gesteund worden.

- **Neem ook de monitoring van algemene soorten mee (gebruik hiervoor monitoringssystemen die voor bijzondere flora en fauna al algemeen in gebruik zijn)**
- **Zorg dat de gemonitorde condities wat zeggen over zowel de abiotiek, het beheer én de inrichting in het gebied (zie Meesters et al., 2024, paragraaf 6.1).**

4. Evalueren en bijsturen bij een BKN-traject

Belangrijk is om te weten of de uitgevoerde maatregelen en de andere stappen die worden genomen in het BKN-traject het gewenste effect hebben om de vooropgestelde doelen (hoofdstuk 2.2.3) te bereiken en naar de gewenste situatie toe te werken. Evalueer hiervoor de doelen en het proces van het traject, en stuur bij waar nodig is. Hierbij is het belangrijk om zowel de ecologische uitvoeringskant te evalueren, als het participatieproces, en de governance (het interne proces). NB: voor sommige condities en indicatoren is snel resultaat te verwachten, terwijl voor andere een aantal jaren nodig is voor het ecosysteem hierop reageert. Het is dus verstandig na realisatie en ook na bijvoorbeeld 2, 5 en 10 jaar te kijken wat de effecten zijn. Hierdoor krijg je als gemeente inzicht in de bijdrage van de genomen maatregelen aan de condities en algemene soorten, en in de effectiviteit van de genomen stappen in het participatie- en governance proces van het BKN-traject.

Dit geeft een goed inzicht in wat goed heeft gewerkt, en waar de verbeterpunten liggen. Met deze inzichten kan worden gekeken waarop door moet worden gegaan, en waar de knelpunten liggen waarop moet worden bijgestuurd.

4.1 Evalueren en reflecteren

Kijk voor het evalueren en reflecteren op het BKN-traject bij je eigen gemeente naar de invulling hiervan. In dit document staat geen standaard evaluatiemethode/formulier, omdat dit in de praktijk niet praktisch is. Bij elke gemeente is het traject van BKN namelijk anders. Dus kijk zelf welke manier van evalueren bij het lokale proces van je gemeente past, en wat haalbaar is.

In onderstaande alinea's worden echter wel voorbeelden gegeven van punten die mee kunnen worden genomen, en vragen die moeten worden beantwoord over het traject, om deze te evalueren.

4.1.1 Effect van de maatregelen op de condities

Uit de monitoring (hoofdstuk 3.4) is een dataset gekomen waarin per conditie, per indicator de nieuwe staat hiervan wordt weergegeven. Een optie is om als gemeente de volgende stappen uit te voeren en vragen te beantwoorden, om de bijdrage van de maatregelen aan de condities te evalueren:

- **Vergelijk de data over de condities uit de monitoring met die uit de gebiedsanalyse aan het begin van het BKN-traject**
- **Zijn er verbeteringen van de condities en is er een positieve trend in de groep algemene soorten na de uitvoering van de maatregelen?**
 - Welke maatregelen hebben veel verbetering gebracht?
 - Welke maatregelen hebben weinig verbetering gebracht?
- **Vooropgestelde doelen/criteria toetsen**
- **Overweeg om een kosten- en batenanalyse van de maatregelen; wat heeft elke maatregel gekost, en wat heeft deze opgebracht om de doelen te behalen?**

Dit kan eventueel nuttig zijn, voor bestuurders kan dit belangrijk zijn. Bedenk voor je eigen gemeente of dit van toepassing is.

4.1.2 Evalueren van het participatieproces

Evalueer buiten de ecologische kant, ook hoe de keuzes die zijn gemaakt in het participatieproces zijn uitpakkt. Probeer op deze manier inzichtelijk te maken wat effectief bleek in het participatieproces,

wat de stakeholders aansprak/ activeerden. Probeer ook inzichtelijk te maken waar de knelpunten liggen, wat niet heeft gewerkt bij de stakeholders. Beantwoord de volgende vragen om dit inzichtelijk te maken:

- **Wat waren de vooropgestelde doelen om te bereiken met gebruikte participatievormen, en welke doelen zijn wel, en welke doelen zijn niet bereikt?**
- **Bij de niet bereikte doelen, wat waren de knelpunten die het halen van de doelen belemmerden?**
- **Wat was de bijdrage van de participatie aan de ecologische doelen?**
- **Hoe hebben stakeholders het participatieproces zelf doorlopen?**

Om de bovenstaande vragen te beantwoorden, kan het volgende worden gedaan:

- **Een overleg met alle stakeholders , of individueel gesprekken houden met de stakeholders, om inzichtelijk te krijgen hoe deze het participatieproces hebben ervaren.**

Maak als gemeente zelf de keuze welk van voorgaande optie nuttig is voor de eigen gemeente. Een factor is bijvoorbeeld de haalbaarheid. Stakeholder groeps grootte speelt hier een rol in. Met een kleine groep stakeholders is gesprekken houden met de stakeholders haalbaar. Met een grotere groep is dit mogelijk minder haalbaar, en is een enquête rondsturen een geschiktere optie.

- **Als gemeente vergelijken wat de vooropgestelde doelen waren voor participatie, en wat er uiteindelijk is uitgekomen.**

Deze doelen vergelijken met de uitkomsten kan nuttig zijn om te weten of uit de participatie de gewenste resultaten zijn gekomen om de doelen te halen. De ervaringen van de stakeholders van het proces zijn in het vorige punt al in kaart gebracht. Haal uit deze ervaringen informatie over de volgende punten:

- Welke participatievormen sloegen aan?
- Waar zijn de stakeholders tevreden over?
- Waar zijn de stakeholders ontevreden over?

Breng vervolgens ook in kaart wat je als gemeente uit het participatieproces wilde halen, en evalueer de stappen die door de gemeente zelf zijn genomen in het participatieproces. Is de gewenste uitkomst bereikt, en welke doelen zijn niet bereikt, en wat is daar de oorzaak van?

Wanneer de voorgaande vragen aan het begin van de alinea worden beantwoord, kan er een heel goed inzicht komen in het verloop van het participatieproces. In hoofdstuk 4.2 'bijsturen maatregelen, participatie en governance' staat meer beschreven over het bijsturen van het traject waar dit nodig blijkt na de evaluatie.

4.1.3 Evalueren van het interne proces (governance)

Ook is het nuttig om het interne proces binnen het BKN-traject van de gemeente te evalueren. Kijk wat er succesvol is verlopen, waar de knelpunten liggen, en waar gemiste kansen liggen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de volgende punten/het beantwoorden van de volgende vragen:

- **Hoeveel intern draagvlak was er aan het begin van het traject (zowel bestuurlijk, als bij collega's van andere opgaves met koppelkansen), en hoeveel intern draagvlak is er nu?**
- **Welke plannen zijn intern bestuurlijk goedgekeurd, en welke plannen zijn er niet doorheen gekomen, en wat is de oorzaak hiervan?**

- **Hoe is de samenwerking met andere collega's van andere afdelingen gegaan, welke koppelkansen zijn samen aangepakt met andere opgaves, en waar zitten de knelpunten?**
- **Hoe is de samenwerking binnen de uitwerkingsgroep BKN verlopen, heeft iedereen zijn verantwoordelijkheden genomen, zijn de van tevoren gemaakte afspraken nagekomen, en liggen er nog knelpunten in de samenwerking?**
- **Hoe is het financieel verlopen? Hoeveel budget is er gebruikt, en was het beschikbare budget genoeg?**

Ga gesprekken aan om de bovenstaande vragen te beantwoorden. Ga het gesprek aan met collega's binnen het projectteam, collega's van andere gekoppelde opgaves, en met de andere leden van de uitwerkingsgroep BKN. Dit kan in verschillende overlegvormen. Combineer dit bijvoorbeeld door een werksessie te organiseren voor alle interne betrokkenen, om er met alle betrokkenen doorheen te gaan.

Om de evaluatie te rapporteren, kan je een kort verslag maken van de evaluatie. Denk hierbij aan ongeveer twee A4'tjes met hierin de geleerde lessen en het doelbereik beschreven. Vat hier ook kort een conclusie samen gebaseerd op de antwoorden van de voorgaande vragen.

4.2 Bijsturen maatregelen, participatie en governance

Kijk na het evalueren van het BKN-traject waar mogelijk bijsturing nodig is, en hoe dit kan worden aangepakt. In 4.1 is in kaart gebracht waar de knelpunten liggen, en wat de oorzaken hiervan zijn. Bedenk hoe deze knelpunten bij de oorzaak kunnen worden aangepakt. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de volgende punten:

- **Bijsturen op knelpunten maatregelen:**

Bekijk per knelpunt bij de maatregelen naar de oorzaak van het knelpunt. Denk ook na over de mogelijkheden die er zijn om de maatregel zo bij te sturen dat de gewenste situatie van de bijbehorende conditie(s) alsnog kan worden bereikt. Moet er bijvoorbeeld meer worden gedaan, moet de aanpak van de uitvoering van de maatregel anders, of is er een hele andere maatregel nodig om succesvol aan de bijbehorende conditie te werken? Kijk hierbij ook naar de haalbaarheid van de mogelijkheden tot bijsturen. Raadpleeg waar nodig ook de stakeholders, en de uitvoerende partijen om deze te laten meedenken aan de bijstuurmogelijkheden.

- **Bijsturen op knelpunten participatieproces:**

Bekijk bij de knelpunten die bij de evaluatie van het participatieproces naar voren zijn gekomen naar de oorzaak, en denk na over de oplossingen voor deze knelpunten. Welke participatievormen sloegen bijvoorbeeld niet aan bij de stakeholders? En hoe zorg je dat je de stakeholders voor wie de gebruikte participatievormen niet werkten, toch succesvol meeneemt? Zijn hiervoor andere participatievormen nodig, of moeten er alleen aanpassingen plaatsvinden bij de huidige vormen?

Stuur op basis van het antwoord op deze vragen waar nodig is bij op het participatieproces.

Raadpleeg hier ook de stakeholders, om te inventariseren welke participatievormen/veranderingen dan wel behoefte aan is.

- **Bijsturen op knelpunten intern proces (governance):**

Bekijk per knelpunt dat bij de evaluatie van het participatieproces naar voren is gekomen naar de oorzaak. Kijk vervolgens hoe samen met de collega's binnen het team, de partners binnen de uitwerkingsgroep BKN, de collega's van andere gekoppelde opgaves en de bestuurders binnen de gemeente oplossingen kunnen worden gevonden. Oplossingen om de samenwerking waar nodig te

verbeteren en te versterken. Of om bijvoorbeeld nieuwe lijnen te leggen en de samenwerking aan te gaan met andere collega's die eerder nog niet betrokken waren bij het BKN-traject, maar toch nodig blijken.

4.3 Koppeling zoeken en informatie delen met kennisprogramma BKN

Het is erg nuttig om de koppeling te zoeken met het kennisprogramma BKN. Bespreek waar je als gemeente tegenaan loopt binnen het BKN-traject, en bedenk samen ideeën om bij te sturen om de knelpunten op te lossen. En door de kennis die in het BKN-traject van je eigen gemeente is opgedaan te delen met het kennisprogramma, kan dat een grote bijdrage leveren aan de kennisontwikkeling.

Door op deze manier ook ervaringen mee te krijgen van andere gemeentes die door hetzelfde traject heengaan, kan er veel nuttige informatie worden opgedaan over hoe andere gemeentes omgaan met knelpunten. Bij overeenkomende knelpunten kan zo'n wederzijdse kennisuitwisseling alle partijen helpen met het bijsturen van het BKN-traject.

4.4 Terugkoppeling naar stakeholders

Als laatste is het ook nuttig om de eerste resultaten van het BKN-traject van je gemeente, en de nieuwe richtingen waarnaar mogelijk wordt gestuurd na de bijstufase, te delen met de bestuurders, collega's en stakeholders. Op deze manier blijven de stakeholders betrokken, en krijgen ze ook te horen wat er met hun input is gedaan. Dit is belangrijk voor het draagvlak in de voortzetting van het BKN-traject, en voor de continuïteit van de commitment van de stakeholders.

Bronnenlijst

Deltaplan Biodiversiteitsherstel (z.d.). *Stap 1. In kaart brengen van het gebied*. Geraadpleegd op 30 december 2024, van <https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/toolbox/basiskwaliteitnatuur/algemeen/stap-3-maatregelen>

Dijk, J. F. (2007). *Interactieve beleidsvorming in de gemeente Harderwijk: een onderzoek naar de rol van de stakeholders en de gemeente in de deelprocessen binnen het project: "Waterfront Harderwijk"* (Bachelor's thesis, University of Twente).

Europese Parlement & Raad van de Europese Unie (24 juni 2024). *Verordening (EU) 2024/1991 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2024 inzake natuurherstel en tot wijziging van Verordening (EU) 2022/869*. EUR-lex.

Europees Parlement & Raad van de Europese Unie (26 september 2019). *Consolidated text: Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds (codified version)*. EUR-lex.

Europees Parlement & Raad van de Europese Unie (1 juli 1992). *Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora*. EUR-lex.

Informatiepunt Leefomgeving. (z.d.). *Aan de slag met participatiebeleid*. <https://iplo.nl/regelgeving/omgevingswet/participatie/participatiebeleid/>

Kwak, R.G.M., van den Burg, A.B., Dommerholt, G.J.G., van Kreveld, A.R., Stortelder, A.H.F. en van Wijngaarden, R.P.A. (2018). *Op weg naar een basiskwaliteit voor natuur De Levende Natuur*. Volume 119 - Issue 5 p. 230- 233.

Lawrence, A.T. (2002). *The drivers of stakeholder engagement: Reflections on the case of Royal Dutch/Shell*. The Journal of Corporate Citizenship, 6, 71-85.

Martens, S. & ten Holt, H. (2020). *Ecologisch assessment van de landschappen van Nederland. Analyse door het Kennisnetwerk OBN*. Rapport nr. 2020/ OBN238. Driebergen.

Meijers, J. (2009). *Handreiking omgevingsmanagement*. <https://essay.utwente.nl/68905/1/Meijers-Joel.pdf>

Meesters, H., Biesmeijer, K., Edixhoven, F., Grashof-Bokdam, C., Hofhuis, H., Wallis de Vries, M., Wortel, M en Zollinger, R. (2024) *Kennisdocument Basiskwaliteit Natuur*. Samen voor Biodiversiteit.

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. (2024). *Uitvoering kaderrichtlijn water*. Geraadpleegd op 1 december 2024, van: <https://www.rijkswaterstaat.nl/water/wetten-regels-en-vergunningen/overige-wetten/kaderrichtlijn-water>

Mitchell, R. K., Agle, B. R., & Wood, D. J. (1997). *Toward a Theory of Stakeholder Identification and Saliency: Defining the Principle of Who and What Really Counts*. The Academy of Management Review, 22(4). <https://www.jstor.org/stable/259247>

Omgevingswetboek.nl. (2018). *Besluit kwaliteit leefomgeving*. Omgevingswetboek.nl. <https://www.omgevingswetboek.nl/besluit-kwaliteit-leefomgeving/>

Rijksoverheid. (z.d.). *Communicatiekompas*.

<https://communicatiekompas.nl/hulpmiddelen/bouwstenen-van-een-communicatieplan>

Rijnveld, M., & Van Schie, N. (2019). Kader voor het vormgeven van participatie bij duurzame energieprojecten. Versie november 2019. Green Deal 'participatie van de omgeving bij duurzame energieprojecten'. Geraadpleegd van Masterscriptie R. Scheerhoorn | Erasmus Universiteit Rotterdam | 2022 65 <https://www.greendeals.nl/sites/default/files/2019-11/GD%20221%20Participatie%20kaders.pdf>.

Scheerhoorn, R (2022). *Betrokken betrokkenen; Een onderzoek naar de ervaren betrokkenheid van stakeholders in de energietransitie*. Public Administration Erasmus School of Social and Behavioural Sciences. <http://hdl.handle.net/2105/66452>

Uil, E. (2006). *Expliciet functioneel specificeren en ontwerpen: een haalbare wens?* [Universiteit Twente]. https://essay.utwente.nl/57426/1/scriptie_Uil.pdf

Van Buuren, A., & Edelenbos, J. (2008). *Kennis en kunde voor participatie*. kennisjaarboek4-def.indd pag. 184-213.

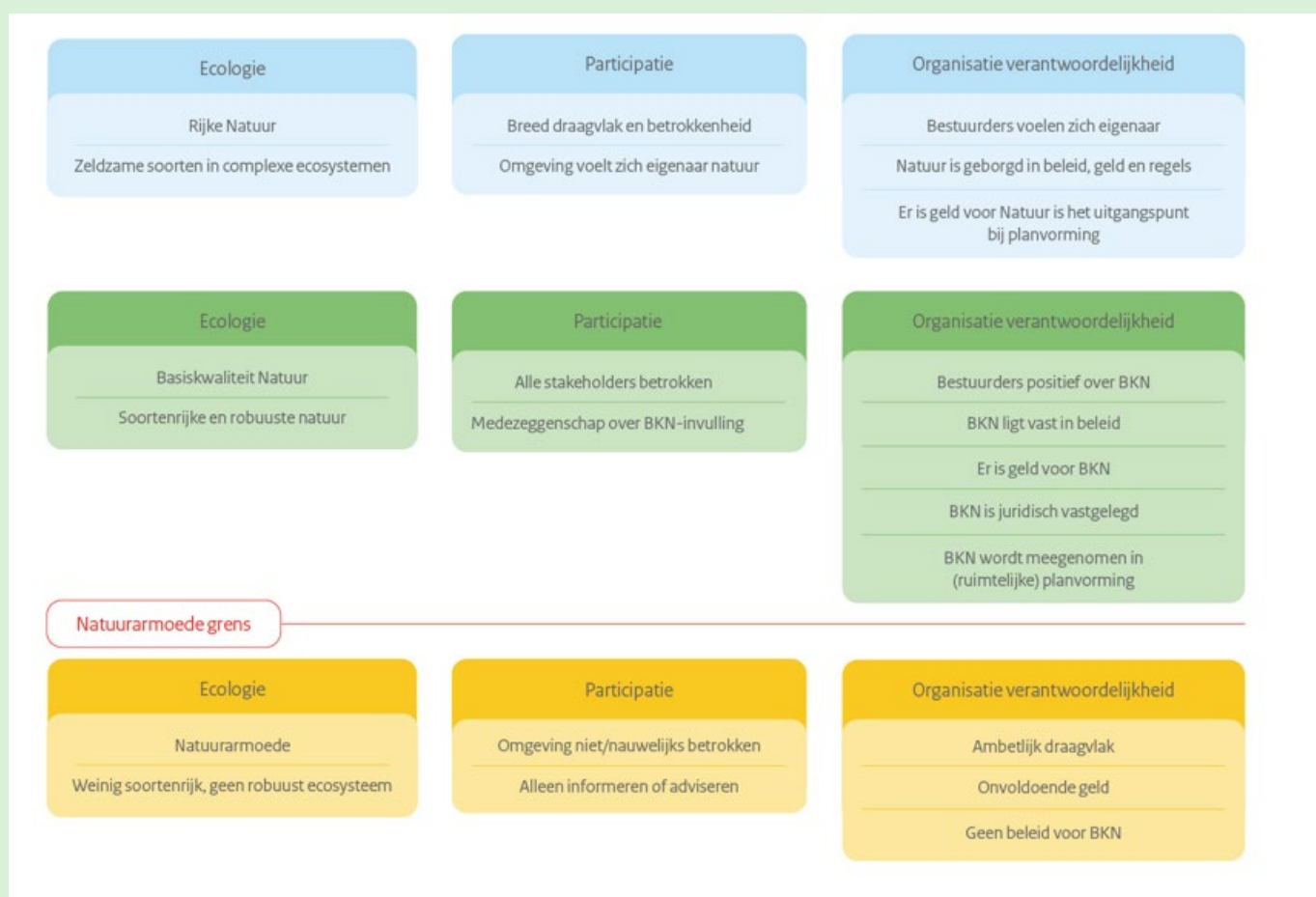
Van der Wal, 2024. Kamerbrief Impact Assessment Europese Natuurherstelverordening. Vergaderjaar 2023-24 kamerbrief Nr. 935. Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Van Vreeswijk, T & Van Velden, T (2024). *Naar een Basiskwaliteit natuur voor Hardenberg; een uitwerking van de methodiek*. Rapport van NL Adviseurs.

Hoon, C & van Werven, B. (2022). Basiskwaliteit Natuur. Resultaten beleidsscan gemeente Ede. Rapport van Wing.

Zollinger, R., Sierdsema, H., Kampichler, C., Foppen, R., Wortel, M., Wallis de Vries, M., De Vries, H., Veling, K., Kwak, R., Klok, M., Velthuisen, F., Timmerman, F., Elders, V., Kleukers, R., Vaessen, A., Van Santen, M., Gmelig Meyling, A., Sparrius, L. & Van der Kolk, H.J. (2023). *Basiskwaliteit voor soorten in het landschap!* Rapportnummer RAVON 2020.106, SoortenNL, Sovon en Vogelbescherming, Nijmegen/Zeist.

Bijlage 1 BKN matrix

Figuur 2 'BKN-matrix'. Afkomstig uit interne documentatie 'SVBD Storyboard Animatie Design Assets' (Ministerie van LNVN, 2024).

Bijlage 2 voorbeelden landschapsindelingen

Voorbeelden gemeente Hardenberg:

Voorbeelden van indeling stedelijk gebied, afkomstig uit “Naar een Basiskwaliteit natuur voor Hardenberg”:

- Stadscentra
- Woonwijken
- Dorpen
- Bedrijventerreinen.

Voorbeelden van indeling landelijk gebied, afkomstig uit “Naar een Basiskwaliteit natuur voor Hardenberg”:

- Hoevenlandschap
- Beekdalen
- Besloten heideontginningslandschap
- Open heideontginningslandschap
- Besloten veenontginningslandschap
- Open veenontginningslandschap
- Rivierenlandschap

Voorbeelden toolbox BKN

Op de toolbox BKN wordt verwezen naar 4 verschillende gehanteerde landschapsindelingen. Dit zijn de volgende (volg de koppelingen voor meer informatie):

- [Histland indeling](#): Geografische gegevens over de ontginningsgeschiedenis van het Nederlandse landschap en de mate van verandering van dat landschap.
- [OBN-indeling](#): Op basis van HISTLAND gekoppeld aan een deskundigen team.
- [RCE-indeling](#): Een verzameling van verschillende typologische indelingen van Nederland, zoals HISTLAND en CultGIS, evenals beschrijvingen van deze gebieden zoals Panorama Landschap en de kaart Gebiedsbiografieën.
- [Domeinen indeling](#): Op basis van fysisch-geografische regio's, het landgebruik in 1850 en het huidige landgebruik.

Bijlage 3 Voorbeelden gebiedsanalyse BKN uit de praktijk

Voorbeeld van de organisatie van een nulmeting door de gemeente Hardenberg, afkomstig uit “Naar een Basiskwaliteit natuur voor Hardenberg”:

- Zorg voor een heldere definitie van de landschapselementen. Dit kan gedaan worden door een ‘Woordregister’ toe te voegen waarin alle termen worden geduid. Dit is een soort handleiding tot het ‘lezen van het landschap’.
- Teken de waarnemingspunten met een cirkel met een radius van 500 meter op kaart digitaal in. Zo is duidelijk tot waar de waarnemer het landschap zal moeten beoordelen. Deze waarnemingspunten blijven hetzelfde.
- Maak gebruik van een GIS -laag in een app die waarnemers op hun tablet of telefoon kunnen gebruiken. Maak per criteria 2 kolommen. Eén kolom voor de beoordeling op basis van digitale hulpmiddelen en één kolom voor de veldbeoordeling.
- Het meten van percentages van de parameters van het landschap gebeurt in de meeste gevallen met een luchtfoto analyse (zie kader Gis Classificatie Landgebruik).

Voorbeeld: beschrijving werkwijze uit “Naar een Basiskwaliteit natuur voor Hardenberg”: *“Om de kwaliteit van de natuur in Hardenberg te kunnen vaststellen en monitoren, is het belangrijk dat de beoordeling betrouwbaar wordt uitgevoerd. De beoordeling kan worden uitgevoerd door zowel professionele als vrijwillige inventarisanen, waarbij essentieel is dat de inventarisanen op eenzelfde manier te werk gaan. Zorg daarom voor een aantal werksessies in het veld met de betrokken inventarisanen. Zo weet je zeker dat iedere waarnemer op dezelfde manier beoordeelt en er wordt gewerkt naar consensus in het eindoordeel. Het is wenselijk om mensen met verschillende expertises bij elkaar te brengen. Samenwerking tussen vrijwilligers en experts inspireert de (vaak al deskundige) vrijwilligers en verrijkt de experts. Historische kennis van het landschap, lokale kennis, brengt wezenlijke verdieping. Een goede voorbereiding van de beoordelingen is essentieel. Hierbij is het van belang om telkens op dezelfde werkwijze te beoordelen. Op die manier zijn de gegevens met elkaar te vergelijken en kunnen ontwikkelingen worden aangetoond”.*

Nog een paar voorbeelden zijn:

Gemeente Lelystad:

De gemeente Lelystad heeft een gebiedsanalyse uitgevoerd en deze in een arcgis storymap neergezet en beschreven. Deze methode is via de volgende koppeling te vinden: [Basiskwaliteit Natuur gebiedsanalyse Gemeente Lelystad](#).

Gemeente Ede:

De gemeente Ede is al een aantal jaren bezig met een eigen methodiek voor de gebiedsanalyse. ‘Landschap op de kaart’ is hier een onderdeel van. Deze atlas laat een integraal beeld zien van het systeem in het landelijk gebied van de gemeente Ede (Deltaplan Biodiversiteitsherstel, z.d.). De informatie hierover is te vinden via de volgende koppeling: [BKN landschap op de kaart gemeente Ede](#).

Verdere voorbeelden van methodes kunnen worden gevonden op de toolbox BKN, via de volgende koppeling: [Praktijkvoorbeelden BKN](#).

Bijlage 4 Voorbeelden BKN maatregelen, condities en indicatoren

Voorbeelden beheer- en inrichtingsmaatregelen uit het BKN-kennisdocument, voor zandgronden:

- Aanleg en beheer natuurvriendelijke oevers
- Ecologisch slootonderhoud (slootschonen en baggeren)
- Aanleg en beheer van kruidenrijk grasland
- Ecologisch bermbeheer
- Aanleg en beheer van struweel
- Aanleg en beheer van kruidenrijke akkerranden en overhoeken
- Aanplant en beheer van bomen
- Aanleg en beheer van keverbanken
- Aanleg en beheer van poelen
- Aanleg en beheer van wintervoedselakkers (Meesters et al., 2024)

Voorbeelden water- en bodemkwaliteit verbeteren maatregelen uit het BKN-kennisdocument:

Waterschap kan:

- Peil verhogen
- Natuurlijk peilverloop
- Slim water inlaten (geen vuil water)

Agrariër kan:

- Oever-erosie stoppen
- Bemesting rondom water verminderen
- Verminderen beschermingsmiddelen (Meesters et al., 2024)

- **Voorbeeld aangrijpingspunten en conditiewaardes veenweidelandschap**

AANGRIJPINGSPUNT OBN	CONDITIES (BASIS VOOR KPI'S)	MOGELIJKE BKN DREMPELWAARDE
1. Optimalisatie van hydrologische systemen	Natte omstandigheden jaarrond. Peilbeheer passend bij de natuurdoelen in nabije natuurgebieden.	-Grondwaterpeil hoog en tenminste <40-45 cm van oppervlakte. -Schoon water beschikbaar voor inundatie.
	Goede waterkwaliteit	Volg KRW voor bepaling drempelwaarde (bv. laag fosfor en stikstof en hoge basenrijkdom).
2. Vergroten areaal en connectiviteit	Groenblauwe dooradering	Een te bepalen % blauwe dooradering. Drempelwaarde volgt uit EU NHW (bv. 10% GBDA)
3. Vergroten dynamiek en diversiteit	Extensief beheerde slootkanten met ruimte voor oevervegetatie en structuren	Te bepalen. Bijvoorbeeld 50% natuurvriendelijke inrichting en beheer in 2030
	Voldoende gradiënten	Een te bepalen % natuurlijke oevers
4. Vermindering input nutriënten en chemische stoffen en herstel van schade	Schonen en baggeren van sloten op ecologische wijze waar mogelijk	-Tenminste voldoen aan ANLb richtlijnen voor beheer van sloten - Een te bepalen % van ecologisch beheer (bv. Kleurkeur Blauw)
	Indeling landschap met agrarisch natuurbeheer met een mozaïek van natuurvriendelijk beheer (zoals kruidenrijk grasland, plasdras, extensief weiden).	Te bepalen, bv. -20% grasland kruidenrijk (of 5% 'fase 3' graslanden of hoger & 15% 'fase 1-2+' graslanden).
4. Vermindering input nutriënten en chemische stoffen en herstel van schade	Plaggen en greppels voor terrestrische doelen zonder toename P belasting	Te bepalen
	Reductie gebruik van bestrijdingsmiddelen	Volg richtlijn Greendeal (50% reductie) en EU NHW
	Afvoer van maaisel en plagsel	Te bepalen (en kan lokaal verschillen afhankelijk van nutriëntenbalans)
5. Herstel biotische kwaliteit, en aanpak exoten	Natuurvriendelijk beleid door fasering in ruimte en tijd	Een te bepalen % toepassing van ecologisch beheer (bv. Kleurkeur)
	Beperking schade door exoten	Handhaving exotenbeleid om vraat en schade te voorkomen (bijv. van ganzen en rivierkreeften, grote waternevel, etc.)

Figuur 8 (Meesters et al., 2024)⁴ 'aangrijpingspunten BKN en bijbehorende condities en waardes'. Informatie over de aangrijpingspunten afkomstig uit Martens & ten Holt 2020, de figuur en informatie over de condities en waardes afkomstig uit Meesters et al., 2024.

4. overgenomen van "Basiskwaliteit Natuur kennisdocument" door Meesters, H., Biesmeijer, K., Edixhoven, F., Grashof-Bokdam, C., Hofhuis, H., Wallis de Vries, M., Wortel, M en Zollinger, R, 2024. Samen voor de biodiversiteit.

- Voorbeeld maatregelen veenweidelandschap ter verbetering van sloten en oevers in het veenweidelandschap

BELANGRIJKE ACTOR(EN)		SCHAALNIVEAU VAN ACTOR	4 BELANGRIJKE STUURFACTOREN INCL. STUURKNOPPEN MET MAATREGELEN T.B.V. LOKALE ECOLOGISCHE KWALITEIT			
			WATER- EN WATER-BODEM KWALITEIT	BODEM- EN OEVERKWALITEIT	INRICHTING	BEHEER
Overheid EC/LNV provincie	Landschap		● Wetgeving	● Wetgeving (bv. mestquota)	● Aanleggen ecologische verbingszone	● -Wetgeving (bv. maaiperiode) -Beschikbaarstellen beheerpakketten
Waterschap	Regio/polder		● -Peil verhogen Natuurlijk peilverloop -Slim water inlaten (geen vuil water)	●	● -Moeras/ natuurvriendelijke oever aanleggen -Barrières opheffen	● Ecologisch schouwbeeld
Collectief	Regio/polder		●	●	● Pakketten geschikt voor doel en op geschikte locatie afsluiten & afvoer en effect monitoren	● Pakketten geschikt voor doel en op geschikte locatie afsluiten & afvoer en effect monitoren
Agrariër	Perceel/sloot		● -Oever-erosie stoppen -Bemesting rondom water verminderen - Verminderen beschermingsmiddelen	● -Verminderen beschermingsmiddelen -Bemesting op perceel verminderen	● -Moeras/ natuurvriendelijke oever aanleggen -Inrichting geschikt voor doelsoort -Oever grotendeels uitrasteren	● -Verschralingsbeheer -Gefaseerd beheer -Specifiek beheer voor doelsoort (zie soortenfiche)
						
			Mate van beïnvloeding door actoren ● Groot ● Matig ● Klein			

Figuur 9 (Meesters et al., 2024)⁴ ‘voorbeelden maatregelen veenweidelandschap voor sloten en oevers’. Figuur afkomstig uit Meesters et al., 2024, informatie in figuur afkomstig uit Zollinger et al. 2021.

4. overgenomen van “Basiskwaliteit Natuur kennisdocument” door Meesters, H., Biesmeijer, K., Edixhoven, F., Grashof-Bokdam, C., Hofhuis, H., Wallis de Vries, M., Wortel, M en Zollinger, R, 2024. Samen voor de biodiversiteit.

- Voorbeeld aangrijpingspunten en conditiewaardes hoevelandschap

AANGRIJPINGSPUNT OBN	CONDITIES (BASIS VOOR KPI'S)	MOGELIJKE BKN DREMPELWAARDE
1. Optimalisatie van hydrologische systemen	Goede waterkwaliteit	Volg KRW voor bepaling drempelwaarde (bv. laag fosfor en stikstof en hoge basenrijkdom).
2. Vergroten areaal en connectiviteit	Groenblauwe dooradering	Drempelwaarde volgt uit EU Natuurherstelverordening (bv. 10% GBDA)
	Zonering van recreatie	Te bepalen afhankelijk van omliggende natuur
3. Vergroten dynamiek en diversiteit	Diversifiëren van landschap (b.v. poelen voor amfibieën en wintervoedselveldjes)	Te bepalen, lokaal verschillend. Wellicht deels volgend uit ANLb richtlijnen of provinciaal beleid.
	Structuur van het landschap (openheid, overgangen, leeftijdsvariatie elementen)	Te bepalen
	Kwaliteit landschapselementen (diversiteit in typen en soortendiversiteit binnen elementen)	Te bepalen (als onderdeel van GBDA afspraken)
4. Vermindering input nutriënten en chemische stoffen en herstel van schade	Indeling landschap met (extensief) agrarisch natuurbeheer met een mozaïek van natuurvriendelijke beheer (zoals kruidenrijk grasland, plasdras, extensief weiden). Extensief natuurbeheer.	Te bepalen, bv. -20% grasland kruidenrijk (of 5-7,5% 'fase 3' graslanden of hoger & 15% 'fase 1-2+' graslanden). Link met ANLB.
	Reductie gebruik van bestrijdingsmiddelen	Te bepalen uit KRW, Nitraatrichtlijn, etc.
	Herstel nutriëntenbalans (N afvoeren, mineralen toevoegen)	Te bepalen uit KRW, Nitraatrichtlijn, etc.
5. Herstel biotische kwaliteit, en aanpak exoten	Ecologisch maaibeeld en ander beheer	Een te bepalen % van ecologisch beheer (bv. Kleurkeur)
	Bestrijden van invasieve exoten (b.v. Amerikaanse vogelkers)	Handhaving exotenbeleid

Figuur 10 (Meesters et al., 2024)⁴ 'aangrijpingspunten BKN en bijbehorende condities en waardes hoevelandschap'. Informatie over de aangrijpingspunten afkomstig uit Martens & ten Holt 2020, de figuur en informatie over de condities en waardes afkomstig uit Meesters et al., 2024.

4. overgenomen van "Basiskwaliteit Natuur kennisdocument" door Meesters, H., Biesmeijer, K., Edixhoven, F., Grashof-Bokdam, C., Hofhuis, H., Wallis de Vries, M., Wortel, M en Zollinger, R, 2024. Samen voor de biodiversiteit.

Bijlage 5 voorbeelden van stakeholderanalyses

Stakeholderkenmerkentabel

Een stakeholderkenmerkentabel is een onderbouwde methode om de belangen van stakeholders in kaart te brengen, en stakeholders vervolgens succesvol in rollen te kunnen verdelen. Dit is volgens de methode uit Meijers, 2009. Zie figuur 3 voor een voorbeeld van deze stakeholderkenmerkentabel (Meijers, 2009).

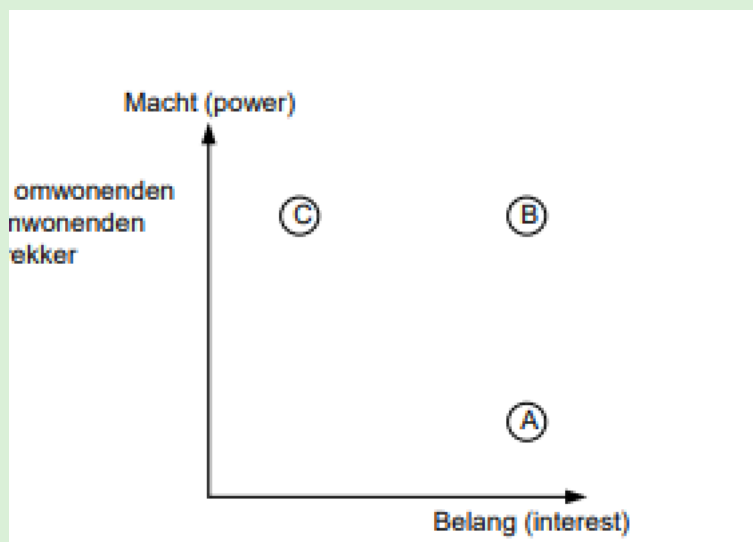
Actor	Gebruiks- functie	Voor/ tegen	Ratio- naliteit	Belang (doel)	Risico	Rol	Invloed	Middelen	Randvoor- waarden	Pos. effecten	Neg. effecten
A1											
A2											

Figuur 3 stakeholderkenmerkentabel (Meijers, 2009)¹.

Power interest matrix

Bij de power interest matrix wordt er op 2 schalen beoordeeld, namelijk op invloed en belang. Invloed betekent hierin de invloed die een stakeholder heeft om het verloop van het project te veranderen. Belang betekent in de context van de power interest matrix in hoeverre de stakeholders afhankelijk zijn van de uitkomst van het project. Na het beoordelen op deze 2 schalen, worden de stakeholders in de power interest matrix geplaatst (zie figuur 4 hieronder) (Meijers, 2009).

De matrix heeft als doel om de benaderingsstrategie te bepalen bij de participatie, door de stakeholders te categoriseren. Nuttig is om deze power interest matrix te doen voor de benadering van stakeholders (Meijers, 2009).

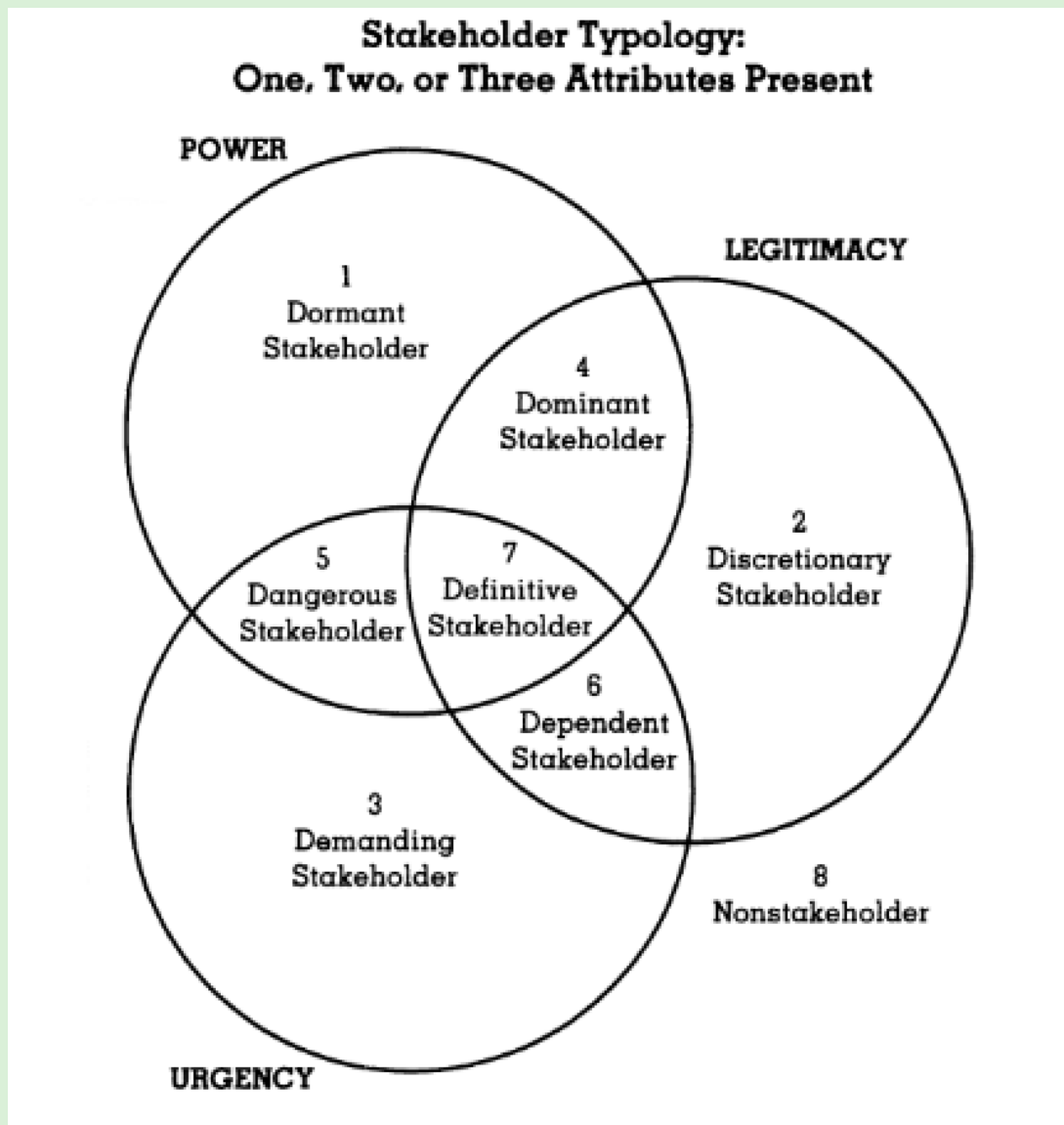

Figuur 4 'power interest matrix' (Meijers, 2009)¹.

1. Overgenomen uit "Handreiking omgevingsmanagement" door Meijers. J., 2009. <https://essay.utwente.nl/68905/1/Meijers-Joel.pdf>

De methode van Mitchell

Bij deze methode worden de stakeholders op legitimiteit, invloed en urgentie beoordeeld. In de context van deze methode is legitimiteit de wenselijkheid/gepastheid van de acties van de stakeholders. Urgentie gaat over de tijdsgevoeligheid van een stakeholder, en de aandacht die van deze stakeholder gevraagd en verwacht wordt. Bij invloed wordt gekeken naar in hoeverre de stakeholder kan zorgen voor veranderingen bij het project (Meijers, 2009).

Figuur 5 'methode van Mitchell' (Mitchell et al., 1997)².

2. Overgenomen uit "Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and What Really Counts" door Mitchell, R. K., Agle, B. R., & Wood, D. J, 1997.

Na deze beoordeling worden de stakeholders in de onderstaande figuur (figuur 5) gezet. Hieruit komen zeven typen stakeholders, namelijk de volgende:

1. Onzichtbare stakeholders

Deze stakeholders hebben alleen invloed. Er is in het begin weinig interactie met het project, maar deze stakeholders kunnen later in het project nog belangrijk zijn.

2. Discretionaire stakeholders

Deze stakeholders hebben alleen legitimiteit. Door het niet hebben van urgentie en invloed voeren deze stakeholders geen druk uit op het verloop van het project.

3. Vragende stakeholders

Deze stakeholders hebben alleen urgentie. Dit betekent dat ze wel opkomen voor hun belangen, maar door te weinig invloed en legitimiteit zullen deze weinig invloed hebben op het verloop van het project.

4. Dominante stakeholders

Deze stakeholders hebben zowel invloed als legitimiteit. Hierdoor kunnen deze stakeholders invloed uitoefenen op het project.

5. Invloedrijke belanghebbende stakeholders

Deze stakeholders hebben de combinatie van invloed en urgentie. Hierdoor kunnen deze stakeholders acties ondernemen die veel invloed hebben op het project, om hun eigen belangen te verdedigen.

6. Afhankelijke stakeholders

Deze stakeholders hebben een combinatie van legitimiteit en urgentie. Invloed ontbreekt, dus zijn deze stakeholders afhankelijk van andere stakeholders om veranderingen aan het project voor elkaar te krijgen.

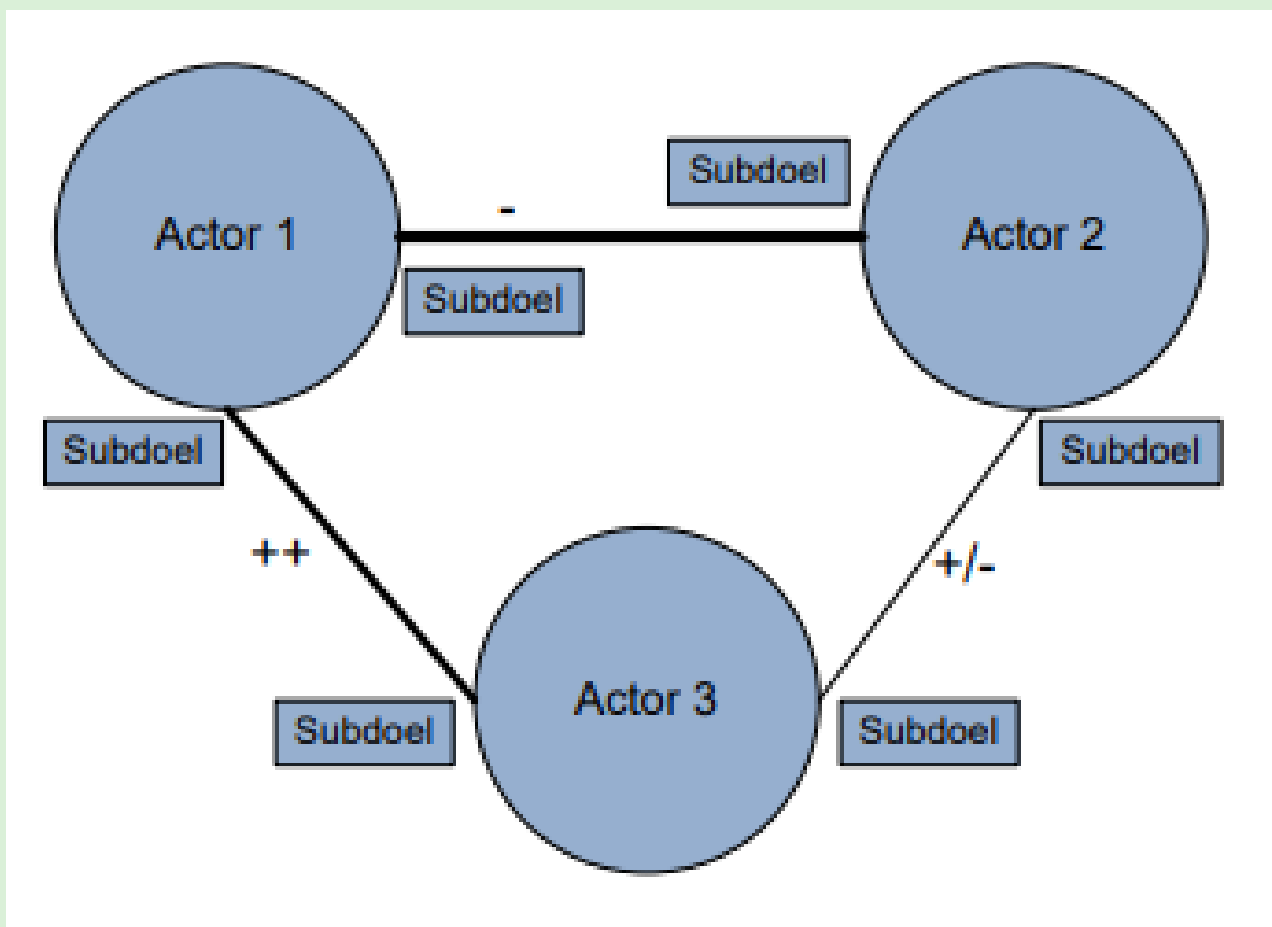
7. Gezaghebbende stakeholders

Deze stakeholders hebben alle 3 de eerdergenoemde factoren. Hiermee zijn hele belangrijke stakeholders om mee samen te werken (Uil, 2006).

De sociale kaart

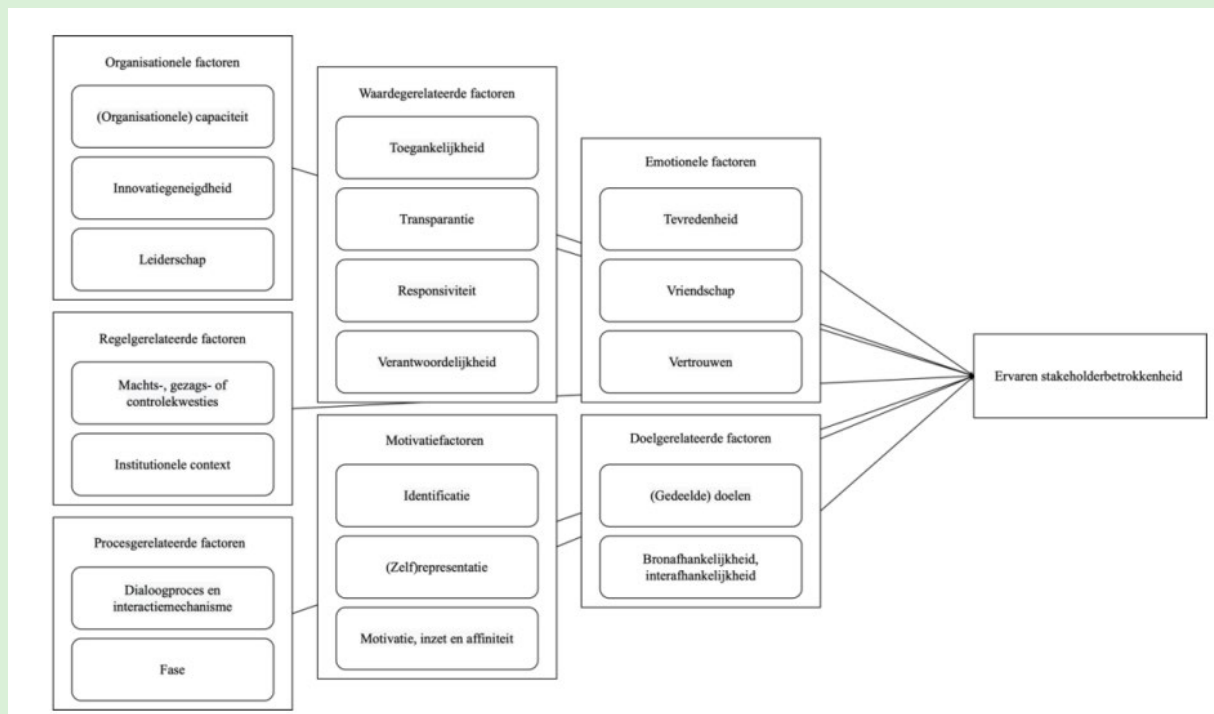
Het doel van de sociale kaart is om het netwerk van de verschillende stakeholders te identificeren en overzicht te brengen, door ook de onderlinge relaties inzichtelijk te maken. In het figuur staan verschillende pijlen, blokjes en cirkels (zie figuur 6). De cirkels staan voor de verschillende stakeholders. De cirkels zijn verbonden met de pijlen, die de relaties tussen de verschillende stakeholders laten zien. De dikte van de pijl wordt bepaald door de sterkte van de relatie tussen de stakeholders. De kleur kan ook verschillen op basis van de belangen van de stakeholders en in hoeverre deze overeenkomen (Meijers, 2009).

De sociale kaart is overzichtelijk, en het opzetten kost weinig tijd. Hierdoor is het een methode die geschikt is voor veel soorten projecten. De methode is nog wel globaal en specifieke belangen en de positie qua invloed wordt nog niet op ingegaan in deze methode (Meijers, 2009).

Figuur 6 'Sociale kaart' (Meijers, 2009)

Bijlage 6 Belangrijke factoren voor ervaren stakeholderbetrokkenheid

Figuur 7 (Scheerhoorn, 2022.)³.

- Betrokkenheid van je stakeholders creëer je door:
 - **De motivatie om met elkaar in gesprek te gaan.**
 - **Het hebben van een doel waarbij de andere partij(en) nodig zijn om deze te vervullen.**
 - **De organisationele capaciteit om bij elkaar betrokken te zijn.**
 - **De dynamiek van het dialoogproces** (Lawrence, 2002).
 - **Onderling vertrouwen** (Nederhand & Klijn, 2019)
 - **Het ontvangen van een reactie op input, de terugkoppeling**

3. Overgenomen uit "Betrokken betrokkenen; Een onderzoek naar de ervaren betrokkenheid van stakeholders in de energietransitie" Scheerhoorn, 2022. Public Administration Erasmus School of Social and Behavioural Sciences. <http://hdl.handle.net/2105/66452>

Bijlage 7 KRW toelichting

BKN-doelen koppelen aan wettelijke KRW-doelen:

Voor de KRW wordt er geïnvesteerd in het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit, en de richtlijn bepaald dat er 2027 wateren een goede leefomgeving moeten zijn voor planten en dieren die er algemeen zijn, ter ondersteuning van een gezond ecosysteem (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2024). Dit past binnen doelen die BKN ook heeft, en wanneer er aan deze wettelijk vastgestelde doelen wordt gewerkt, wordt er gelijk ook aan een betere basiskwaliteit natuur gewerkt.

Besluit kwaliteit leefomgeving

In de bijlage van dit besluit staan omgevingswaarden voor de volgende omgevingen:

- **Omgevingswaarden voor prioritare stoffen en bepaalde krw-verontreinigende stoffen voor de goede chemische toestand van een krw-oppervlaktewaterlichaam.**
- **Indicatoren voor de goede ecologische kwaliteit.**
- **Omgevingswaarden voor de goede chemische toestand van grondwaterlichamen.**
- **Omgevingswaarden voor water onttrokken op een waterwinlocatie gelegen in een krw-oppervlaktewaterlichaam.**
- **Standaardwaarden voor grondwater.**
- **Toetsingswaarden voor het te infiltreren water**

Bijlage 8 Voorbeelden van beleidsontwikkelingen om rekening mee te houden

- De omgevingsvisie/ het omgevingsplan binnen een gemeente.
- De omgevingsvisie- en verordening van de provincie.
- Natuur- en groenbeleid zoals bijvoorbeeld een groenstructuurvisie.
- Woningbouwplannen.
- Grondeigendom wisselingen.
- Begrotingen van overheden.
- Collegeprogramma's.
- Coalitie/raadsakkoord.
- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer
- Waterschapsplannen
- IPO-afspraken
- VNG-afspraken.
- Groenblauwe dooradering.

Bijlage 9 onderdelen communicatieplan

1. Probleemstelling

Beschrijf de reden van je communicatieplan. Dus in het geval van BKN: waarom is het nodig om aan BKN te werken. Dit is belangrijk om draagvlak te creëren bij je doelgroepen, om te zorgen dat er begrepen wordt wat het belang van de opgave BKN is. Beschrijf hierin ook wat de huidige situatie is (die je eerder al gemeten en beschreven hebt in de nulmeting eerder in het proces, beschreven in hoofdstuk 2.2) en wat de gewenste situatie is (Rijksoverheid, z.d.).

2. Doelgroep(en) bepalen en analyse

De kennis die is opgedaan uit de eerder in hoofdstuk 2.2.3 beschreven stakeholderanalyse en stakeholderkenmerkentabel, kan in dit hoofdstuk van het communicatieplan neergezet worden. Gebruik dus de eerder opgedane kennis voor invulling van dit hoofdstuk.

3. Doelstellingen voor de communicatie

Wat is je doel voor, en wat wil je bereiken met de communicatie? Wat wil je dat je doelgroepen weten, waar wil je dat de doelgroepen over nadenken, en welke houding en welk gedrag wordt gewenst van de doelgroepen? Je doelstellingen hierbij moeten realistisch en haalbaar zijn (Rijksoverheid, z.d.).

4. Strategie

Beschrijf hier wat je gaat doen in de communicatie, waarom je dit gaat doen, en welk resultaat je hoopt te behalen. Beschrijf ook wie en wat je daarvoor nodig hebt, en hoe je het gaat aanpakken. Hierbij onderzoek je welke keuzes je het beste kan maken (Rijksoverheid, z.d.).

5. Formuleer je boodschap

Wat heb je te vertellen, hoe ga je dit vertellen, welke boodschap past bij het BKN-project waar je mee bezig bent, en hoe geef je de boodschap vorm zodat deze bij je doelgroep aankomt? (Rijksoverheid, z.d.).

6. Middelen

Met welke middelen, en via welke kanalen denk je jouw doelgroep het beste te kunnen bereiken? Bepaal per doelgroep wat je wilt bereiken bij die doelgroep, en welke middelen je daarvoor wilt gebruiken (Rijksoverheid, z.d.).

7. Planning en organisatie

Een goede planning voor je communicatieproces is van groot belang. In deze context betekent het de volgorde van de verschillende communicatieactiviteiten, bijvoorbeeld:

- Informatieavonden
- Informatiebrieven
- Social media posts.

Het organisatie gedeelte doelt op de interne verantwoordelijkheidsverdeling. Dus dit gaat erover wie intern verantwoordelijk is voor welke communicatieactiviteit (Rijksoverheid, z.d.).

Bijlage 10 onderdelen van het projectplan

1. Beschrijving opbouw en inhoud van het BKN-traject

1.1 Aanleiding en doel

1.2 Uitgangspunten BKN-traject

2. Beschrijving aanpak BKN-traject

2.1 Afbakening gebied BKN-traject

2.2 Uitwerkingsgroep BKN BKN-traject

2.3 Doel(en) BKN-traject

2.4 Opgestelde maatregelen voor BKN

2.5 Budgetbeheer

- Breng binnen je gemeente in kaart welk budget beschikbaar is/gemaakt kan worden voor BKN.
- In hoofdstuk 3.1.1 heb je uitgezocht welke financiële regelingen en subsidies er beschikbaar zijn. Hier staan ook een paar voorbeelden met een koppeling naar de uitleg hierover op de website van het RVO. Maak nu een financieel plan voor het BKN-traject, waarin je het volgende beschrijft:
 - Hoeveel budget er beschikbaar is.
 - Welke maatregelen er moeten worden uitgevoerd, en de verwachte kosten per maatregel. Houdt hierbij niet alleen rekening met de korte termijn uitvoeringskosten voor de maatregel, maar ook met de lange termijncosten; het beheer.
 - Welke extra mogelijkheden voor budget zijn er beschikbaar? (Bijvoorbeeld via subsidies)
- Stel een werkinstructie op voor de uitvoering van elke maatregel.
- Maak een verantwoordelijkheidsverdeling voor de uitvoering van de maatregelen. Betrek de stakeholders die je eerder in het proces ook al hebt betrokken bij het meedenken over de maatregelen, stakeholders zoals bijvoorbeeld agrariërs en vrijwilligers bij de uitvoering.